

Білекті бірді жығады - білімді мыңды жығады

БІЛІМ КІЛТІ - КЛЮЧ ЗНАНИЙ

Жаңа жыл

2026

құтты болсын!

БІЛІМ КІЛТІ - КЛЮЧ ЗНАНИЙ

№ 12 (210), 2025
Желтоқсан
Декабрь

2011 жылдан бастап ай сайын шығады – С 2011 года выходит ежемесячно

Журнал 2006 жылдың қаңтар-ақпан айынан бастап
қазақ және орыс тілдерінде шыға бастады.
Журнал издаётся с января-февраля 2006
года на казахском и русском языках

**(Республикалық ғылыми-әдістемелік
педагогикалық журнал
Республиканский научно-методический
педагогический журнал)**

МАЗМҰНЫ - СОДЕРЖАНИЕ

К. Армия, К. Кусаин, Ч. Жуйпин, Лулуэ

Болашақтың білім менеджменті: иерархиялық құрылымнан тұрақты
экологиялық жүйеге өзгеріс жолдары..... 3

И. Бақытқызы, В. Ифань, Ч. Цыхань

QS рейтингісі басқару тәсілі ретінде университетті басқару
реформасының теориялық сыны және қайта құрылуы..... 7

Қ. Армия, В. Чанци, Е. Байфэй, Ф. Юйцзя

Цифрлық трансформация жағдайында: Бір белдеу, бір жол
стипендиясының Қазақстан студенттерінің академиялық
дамуы мен кәсіби бәсекеге қабілеттілігіне әсері..... 12

К. Келимбаева,

Жасөспірімдерге құқықтық тәрбие берудің маңыздылығы 18

Н. Досмантай

Ағылшын тілін үйретуде грамматикалық дағдыны қалыптастыру 21

A. Mataibayeva, Zh.S. Serikbay

The role of authentic problems in developing students'
functional mathematical literacy 25

Ж. Тлұхан

История и развитие телеканала «31 канал» 33

С. Карсыбекова

Ақсерке террині күрделі гарнизмен 37

А. Жұмабай

Reading in all weather 40

А. Сырлыбаева

A wonderful story 42

Ж. Темиргалиев

Стратегическая роль пресс-службы промышленного предприятия в системе
корпоративных медиакоммуникаций 45

**ҚҰРЫЛТАЙШЫ:
«Педагог LTD» ЖШС**

Редактор:
Гүлжанат ҚҰСТАНОВА

**БІЛІМ КІЛТІ -
КЛЮЧ ЗНАНИЙ**
журналы

20.05.2010 ж. ҚР Байланыс
және ақпарат министрлігінде
қайта тіркеліп, №10965-Ж
куәлігі берілді.

Басуға қол қойылды
25.12.2025 ж.
Сандық басылым.
Тапсырысы: 322.
Басылым индексі: 75488

Редакцияның мекен-жайы:

050036, Алматы қаласы,
Мамыр-2 ы/а, 13-7.
Тел/факс: 8 (727) 255-72-94.
Ұялы тел:
8 777 303 37 67.
Эл. пошта:
pedagog-ltd@mail.ru

Журнал «Rado Print»
баспаханасында басылды.
Алматы қ., Мыңбаев көш., 46,
кеңсе 411А

Көркемдеуші және беттеуші:
Нұрзат Раймқұлова

Редакциялық алқа: Редакционная коллегия:

Н. Омашев — ҚР Жоғары мектеп ғылым академиясының академигі, Қазақстанның Еңбек сіңірген қайраткері, филология ғылымдарының докторы, профессор.

С. Аманжолов — педагогика ғылымдарының докторы, ҚР Білім беру ісінің үздігі, А.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің педагогика факультетінің деканы.

Ә. Дүйсебек — Ы. Алтынсарин атындағы Қазақ Білім академиясының вице-президенті.

А. Миразова — ҚР Білім беру ісінің үздігі, Қазақстанның Еңбек ері.

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ!

Материалдарды компьютерде Times New Roman қарпімен теріп, көлемі 2 беттен аспайтын Microsoft Word файлы ретінде сақтаңыз. Мақала соңында автор туралы толық әрі нақты мәлімет болуы керек. Аты-жөніңізді толық жазыңыз (Мысалы, М.Т., К.С. емес). Мақалаңызға қосымша журналға жазылғандығыңыз жөніндегі **түбіртек көшірмесін** салғаныңыз жөн. Түбіртектің түпнұсқасы өзіңізде қалсын. Ол журналды уақытысында алмаған жағдайда байланыс бөлімшесіне барып, талап етулеріңізге керек болады. Мақаланы мүмкіндігінше Интернет арқылы электронды поштаға (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru) жіберіңіз. Болмаса, факс арқылы, бағалы хат арқылы редакция мекенжайына жіберулеріңізге болады.

ОБРАТИТЕ ВНИМАНИЕ!

Представляемые материалы должны быть напечатаны на компьютере и сохранены в формате программы Microsoft Word. Объем не более 2-х страниц. Сведения об авторе должны быть точными и полными. Фотографии высылайте отдельными файлами в формате JPEG, TIFF, не вставляя в текст статьи. К высылаемому материалу приложить копию квитанции о подписке на журнал. Материалы отправляйте электронной почтой (pedagog-ltd@mail.ru, aknur@mail.ru), факсом или заказным письмом.

Учредитель:

ТОО «Педагог LTD»

Главный редактор: Г. КУСТАНОВА
Журнал перерегистрирован в Министерстве
связи и информаций РК. Свидетельство
№10965-Ж от 20.05.2010 г. Астана.

Подписано в печать 25.12.2025 г.
Печать цифровая.
Заказ 322.

Подписной индекс: 75488

Адрес редакции:

050036, г. Алматы,

Мкр. Мамыр-2, 13-7.

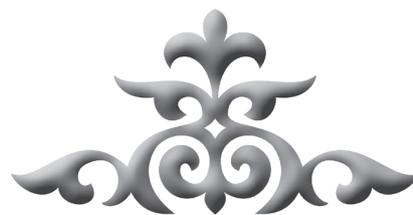
Тел./факс: 8 (727) 255-72-94;

Моб.т.: 8 777 3033767

Эл. почта: pedagog-ltd@mail.ru

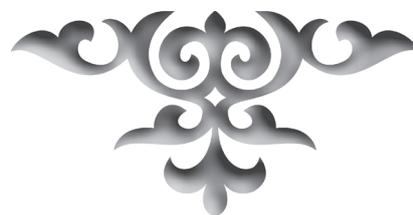
Журнал напечатан в типографии
«Rado Print».

Адрес: г. Алматы, ул. Мынбаева, 46, оф. 411А

Жарияланған материалдар редакцияның пікірін білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің дұрыстығына авторлар жауапты. Қолжазбалар мен фотосуреттер рецензияланбайды және қайтарылмайды. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды.

Опубликованные материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях несут авторы. Рукописи и фотоснимки не рецензируются и не возвращаются. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале допускаются только с согласия редакции.

Болашақтың білім менеджменті: иерархиялық құрылымнан тұрақты экологиялық жүйеге өзгеріс жолдары

Түйіндеме: Бұл зерттеу Тони Буш теориялары негізінде білімді басқарудың иерархиялық парадигмасынан «тұрақты білім беру экожүйесіне» ауысу заңдылығын талдайды. «Мәдениет – Институттар – Іс-әрекет субъектісі» үш өлшемді модель арқылы болашақ менеджердің рөлінің бақылаушыдан экожүйе координаторы, оқыту ынталандырушысы және қарым-қатынас катализаторына дейін өзгеруін негіздейді. Бұл парадигмалық ауысым күрделі жағдайларға икемді, педагогикалық көшбасшылық әлеуеті толық ашылатын білім ұйымдарын құрудың алғы шарты болып табылады.

Түйін сөздер: парадигманы ауыстыру; тұрақты білім беру экожүйесі; білім беру менеджерінің рөлі; педагогикалық көшбасшылық; басқару теориясы.

Жаһандық күрделілік пен цифрлық шабуыл жағдайында білім берудің иерархиялық басқару үлгісі қайта құруды талап ететін тағдырлы дағдарыста. Бұл дағдарыстың негізгі көрінісі – педагогикалық көшбасшылық әлеуетінің жүйелік түрде бөгеуілге тап болуы, оны Қазақстан (фрагментарлы тәжірибе) пен Қытай (институционалды, бірақ бюрократияланған тәжірибе) контекстіндегі салыстырмалы талдау [1-5] айқын дәлелдейді. Бұл екі модель де білім беруді басқарудың дәстүрлі парадигмасының талғамының таусылуының әртүрлі көріністері болып табылады.

Сондықтан бұл зерттеу білім беруді басқаруды парадигмалық ауысу тұрғысынан – тұрақты білім беру экожүйесі идеясы арқылы – теориялық қайта құруды көздейді. Зерттеудің өзегі – Тони Буш теориялары мен экожүйелік тәсіл негізінде құрылған «Мәдениет – Институттар – Іс-әрекет субъектісі» үш өлшемді талдаушы құрылғы. Осы құралдың көмегімен біз болашақ білім басқарушысының рөлінің иерархияны бақылаушыдан экожүйені ұйымдастырушыға, оқуды жеңілдетушіге және қарым-қатынастың катализаторына дейін өзгеру траекториясын модельдейміз.

Жұмыстың негізгі ғылыми үлесі – теориялық ауыстың тұжырымдамасын ұсыну, оның іске асыру механизмін талдау және болашақ басқарушының мәнін анықтау, бұл педагогикалық көшбасшылықты жүйелі түрде босата алатын және белгісіздікке бейімделген білім ұйымдарын құруға негіз болады. Педагогикалық көшбасшылықтың қазақстандық және қытайлық тәжірибесін салыстырмалы талдау жанама дихотомияларды (автономия бәсекелестігі, инновацияның дәстүрге қарсылығы) жеңіп, терең құрылымдық заңдылықты ашады. Жеке бастаманы және «тауға шығушы» мұғалім метафорасын ерекшелетін қазақстандық «жобаға бағытталған» үлгі сыртқы ресурстарға тәуелділік пен фрагментацияны көрсетеді. Керісінше, қы-

тайлық «жүйелі-біріктірілген» үлгі көп деңгейлі даму жүйелері мен ресми механизмдер арқылы институционалдаудың жоғары деңгейіне қол жеткізеді, бірақ бюрократиялану мен өздігінен шығармашылықты басу тәуекелін көтереді. Негізгі тұжырым мынада: бұл екі үлгі бәсекелес жолдар емес, ортақ жүйелік дағдарыстың симптомдық реакциялары болып табылады. Ол дағдарыс дәстүрлі иерархиялық басқару парадигмасының тік бақылау мен стандарттауға негізделген құрылымдық үйлесімсіздігінде жатыр, бұл қазіргі білім беру ортасының икемділік, бейімделу және мұғалімдердің шынайы кәсіби агенттігіне негізделген талаптарына қайшы келеді.

Иерархиялық парадигманың таусылуы, бұл мұғалімдердің шынайы кәсіби агенттігі үшін жағдай жасай алмайды, түбегейлі теориялық қайта құруды талап етеді. Зерттеуде жауап ретінде тұрақты білім беру экожүйесі моделі ұсынылады, ол күрделі бейімделуші жүйелер теориясының (ұйымды ашық және өзін-өзі ұйымдастыратын деп түсіну), экологиялық тәсілдің (өзара тәуелділік пен динамикалық тепе-теңдікке назар) және ұйымдық тұрақтылық (resilience) тұжырымдамасының идеяларын синтездейді. Бұл модель басқарудың орталықтандырылған бақылаудан тірі жүйені үйлестіруге дейінгі радикалды өзгерісін болжайды, ол таратылған интеллект, бейімделуші байланыстар, стратегиялық алуан түрлілік және эмердженттілік принциптеріне негізделеді, яғни жаңашылық элементтердің өзара әрекеттесуінен туады.

Бұл ауысуды іске асыру үшін жаңа мақсат ғана емес, сонымен қатар түрлендіруді талдау құралы қажет. Мұндай құрал

ретінде зерттеуде әзірленген үш өлшемді «Мәдениет – Институттар – Іс-әрекет субъектісі» талдаушы құрылғысы пайдаланылады. Ол үш өзара толықтыратын перспективаны біріктіреді: мәдениеттанулық (терең құндылықтар мен мағыналар), институционалды (формалды және бейресми «ойын ережелері») және іс-әрекет субъектісі перспективасы (жүйені қайта өндіретін немесе өзгертетін агенттердің практикалары). Бұл синтез тар пәндік тәсілдердің шектеулерін жеңуге мүмкіндік береді.

Жұмыс контекстінде бұл құрылғы үш негізгі функцияны атқарады. Біріншіден, диагностика құралы ретінде ол иерархия дағдарысының түпкі себептерін ашады. Екіншіден, жобалау құралы ретінде ол педагогикалық көшбасшылықтың өзара әрекеттесулердің барлық желісінің имманентті қасиетіне айналатын экожүйенің мақсатты жағдайын тұжырымдауға көмектеседі. Үшіншіден, трансформацияны талдау құралы ретінде ол басқарушы рөлінің өзгерісіне назар аударады – бақылаушыдан жағдайлар сәулетшісіне, үдерістер жеңілдетушісіне және пайда болатын экожүйе ішіндегі қатынастар катализаторына дейін.

Үш өлшемді талдаушы құрылғы иерархиялық парадигманың жүйелі декомпозициясын жүргізуге мүмкіндік береді, оның дағдарыстық сипаттарын аша отырып. Мәдениет өлшемінде ол педагогикалық көшбасшылықты басатын бақылау мен болжамдылықты бекітеді. Институционалды тұрғыда ол бір бағытты коммуникациясы бар пирамидалық құрылымдарда және адалдыққа негізделген бағалау жүйелерінде материалданып, инновацияларды тежейді. Басқарушы мен педагогтың рөлдері тек бақылаушы

мен орындаушыға дейін қысқарады, ал олардың өзара әрекеттесуі «бұйрық-есеп» схемасына айналады. Нәтижесінде, бейімделушілік жоғалады: тіршілік ету қабілеті болжамдылықпен ауыстырылады, бұл бюрократиялық қатайғандық пен кәсіби шаршауға әкеледі.

Мұның орнына, тұрақты білім беру экожүйесі парадигмасы тіршілік логикасын ұсынады. Мәдениет тұрғысында ол сенім мен үздіксіз оқуды бекітеді, мұнда қателер талдау ресурсына, ал педагогикалық көшбасшылық кәсібиліктің табиғи көрінісіне айналады. Институционалды тұрғыда ол желілік құрылымдарға, көпбағытты коммуникацияларға және жалпы мақсаттарға қосқан үлеске бағдарланған бағалауға негізделеді. Бұл үлгіде басшы орта сәулетшісі мен жеңілдетушісіне, ал педагог үдеріс авторы мен әріптес көшбасшысына айналады, олардың өзара әрекеттесуі диалог пен бірлескен шығармашылыққа негізделеді.

Салыстырмалы талдау көрсеткендей, иерархиядан экожүйеге көшу эволюция емес, ұйымдық логиканың метаморфозы болып табылады – күрделілікті қысқартудан онымен жұмыс істеуге дейін. Бұл онтологиялық (механизмнен организмге), эпистемологиялық (орталықтан дырылғаннан таратылған білімге) және аксиологиялық (адалдықтан жауапкершілікке) деңгейлерге әсер ететін терең түрлендіру. Сол себептен, экожүйе элементтерін өзгеріссіз иерархиялық құрылымға үзінді түрде енгізу сәтсіздікке ұшырайды.

Экожүйелік парадигма жағдайында басшының рөлі түбегейлі түрленуге ұшырайды. Мәдениет өлшемінде ол мағына сәулетшісі және сенім сақтаушысына айналады, нарративтер мен тәуекел

үшін қауіпсіз кеңістікті қалыптастырады. Институционалды тұрғыда – ол көлденең ынтымақтастықты ынталандыратын үдерістер мен орталарды жобалайтын жүйелер дизайнеріне айналады. Іс-әрекет субъектісі тұрғысынан – ол белсенді тыңдау, байланыстар орнату және өнімді диалог ұйымдастыруға келетін жеңілдетуші және қатынастар катализаторы ретінде әрекет етеді.

Жаңа рөл төрт негізгі құзыретті қалыптастыруды талап етеді: күрделілікпен жұмыс істеу үшін жүйелі ойлау мен стратегиялық рефлексивтілік; сенім мен желілер құру үшін эмоционалды-әлеуметтік интеллект және медиация өнері; этикалық контекстегі цифрлық сауаттылық және деректерді түсіну; басқалардың әлеуетін дамытуға бағытталған фасилитациялық көшбасшылық.

Бұл рөлге көшу үшін үш деңгейде үйлесімді өзгерістер қажет. Басшыларды даярлау деңгейінде – бағдарды нормативті бақылаудан жүйелі және дизайн-ойлау дамытуға ауыстыратын бағдарламалар реформасы. Ұйымдық деңгейде – «тәжірибелік аймақтар» құру, бірлескен көшбасшылық практикалары мен настаушылық жүйелерін енгізу. Жеке деңгейде – саналы түрде сарапшы позициясынан зерттеуші позициясына көшу және рефлексия дағдысын дамыту. Жетістіктің шешуші критеріі ретінде басшының жеке беделі емес, оның құрған экожүйесінің тіршілік ету қабілеті, яғни педагогикалық көшбасшылық пен ұйымдық оқыту қабілетінің жүйенің табиғи, кең таралған қасиеттеріне айналуы болады.

Қорытынды

Жүргізілген зерттеу күрделілік пен белгісіздік өскен жағдайда білім бе-

руді басқаруды түбегейлі қайта құруға бағытталған болса, оның өзегінде педагогикалық көшбасшылықтың даму қарама-қайшылықтарында айқын көрінген иерархиялық парадигманың таусылуын тану және оған тұрақты білім беру экожүйесі ретінде принципиалды баламаны ұсыну жатыр; бұл жаңа парадигма білім беру ұйымын басқарылатын механизм емес, өзін-өзі ұйымдастыратын және үздіксіз дамитын тірі организм ретінде қарастырады, соның ішінде педагогикалық көшбасшылық жүйенің имманентті қасиетіне айналады. Зерттеудің негізгі әдіснамалық нәтижесі ретінде әзірленген «Мәдениет-Институттар-Іс-әрекет субъектісі» үш өлшемді талдаушы құрылғысы екі парадигманы салыстырмалы талдауға және басшы рөлінің бақылаушыдан орта сәулетшісі, жеңілдетуші және катализаторға дейінгі метаморфозы зерттеуге мүмкіндік берді. Жұмыстың теориялық маңызы тұрақты экожүйе тұжырымдамасын әзірлеуде, ал практикалық құндылығы басшыларды даярлау мен ұйымдық даму үшін нақты бағдарлар ұсынуда көрінеді. Алайда, зерттеудің негізінен теориялық-концептуалдық сипаты оның шектеуін белгілейді, сондықтан болашақта әртүрлі контекстерде модельді эмпирикалық тексеру, ұлттық жүйелердің әсерін салыстырмалы зерттеу және экожүйелік сипаттамаларды диагностикалау құралдарын әзірлеу қажет. Қорытындылай келе, бұл жұмыстың қорытынды құндылығы стандартталған шешімдерді ұсынуда емес, белгісіздік жағдайында білім беру ұйымдарын тірі, дамушы жүйе ретінде түсінуге және оларды басқарудың жаңа мета-моделін қалыптастыруға деген ықпалында жатыр.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

Bush, T. Theories of Educational Leadership and Management. 5th ed. SAGE Publications Ltd., 2020.

Янь Шоусюань, Сунь Сюецун. Білім беру көшбасшылығы тұжырымдамасы мен құндылық мағынасын талдау // Ляонин педагогикалық университетінің журналы (әлеуметтік ғылымдар). – 2023. – Т.46, №2. – Б.91-95. DOI: 10.16216/j.cnki.lsxwbk.202302091

Чжан Сюэфан. Сабақ бағдарламасы реформасы тұрғысынан мұғалім көшбасшылығын арттыру жолдарын зерттеу – үлестірілген көшбасшылықты талдау негізінде // Білім теориясы және зерттеулері. – 2025. – №5. DOI: 10.63887/etr.2025.1.5.15

Ли Чжэнфэн. Оқытудағы мұғалім көшбасшылығын дамыту // Білім теориясы және тәжірибесі. – 2009. – №24. – Б.45-48.

Айтжанова Р.М., Жұмабай М.А. Оқу үдерісінде студенттердегі көшбасшылық қасиеттерді қалыптастыру // Қарағанды университетінің хабаршысы. – 2021. – №1. – Б.54-61. DOI: 10.51889/2021-1.1728-7847.06

Қаппарова Ә.С. Қазіргі білім беру жүйесіндегі басқарудың мәні // Қазіргі педагогика. – 2022. – №3(48). – Б.112-118.

**Кыран АРМИЯ,
Кымбат КУСАИН,
Чжан ЖУЙПИН,
ЛУЛУ,**

**Әл-Фараби атындағы Қазақ
ұлттық университеті
«Педагогика. Білім берудегі менеджмент»
білім беру бағдарламасының
1, 2- курс магистранттары.
Алматы қаласы.**

QS рейтингісі басқару тәсілі ретінде университетті басқару реформасының теориялық сыны және қайта құрылуы

Түйіндеме: Бұл зерттеуде QS әлемдік университеттер рейтингін бейтарап бағалау құралы санамай, оны сыни тұрғыдан «үкіметтеу технологиясы» ретінде қарастырады. Оның «білім құралы – институционалдық билік – субъект қалыптастыру» үш өлшемді талдау жүйесі арқылы рейтингтердің университет басқаруын қалай трансформациялап, құндылықтық рационалдылықты ығыстыратынын, бірегейлік пен алуантүрлілікті қысатынын және легитимділік дағдарысын туғызатынын көрсетеді. Рейтингке бейімделу немесе теріске шығару орнына, зерттеу университеттердің өз миссиясын сақтай отырып, стратегиялық түрде сыртқы әсерлерді басқара алатын «рефлексивті басқару» қабілетін дамыту қажеттілігін негіздейді.

Түйін сөздер: QS рейтингі; Үкіметтеу технологиясы; Университет басқаруы; Рефлексивті басқару; Білім құралы.

Қазіргі заманғы әлемдік жоғары білім беру ландшафтына QS (Quacquarelli Symonds) әлемдік университеттер рейтингінің коммерциялық бағалау жүйесі терең әсер етті. Оның әсері қарапайым ақпаратты тарату шеңберінен шығып, әлемдік академиялық қауымдастыққа әсер ететін «теориялық оқиғаға» айналды. Оның негізінде жеке мекемелер құрған, нақты әдіснамалар мен құндылық алғышарттарына негізделген сандық

салыстыру жүйесі университет сапасын анықтау, ресурстар ағынын басқару және тіпті ұлттық жоғары білім беру саясатын қалыптастыру үшін біртіндеп символикалық күшке ие болды. Бұл зерттеушілерді рейтингтердің ғылыми негізділігі туралы техникалық сұрақтардан тысқары шығып, іргелі философиялық және әлеуметтанулық зерттеулерге жүгінуге мәжбүр етеді: QS рейтингісі қандай билік технологиясы болып табылады? Ол терең дәстүрлері мен күрделі құрылымдары бар академиялық ұйымдардың – университеттердің басқару процесіне қалай нәзік араласады?

Осы теориялық түсінікке сүйене отырып, бұл мақалада QS рейтингісін қазіргі мағынада «басқару өнерінің» бір түрі ретінде тұжырымдауға тырысылады. Фуконың түсіндірмесіне сілтеме жасай отырып, «басқару өнері» тікелей, мәжбүрлеу ережесін емес, нақты білім, нормалар мен шындықтарды жасау арқылы жеке және ұйымдық мінез-құлықты жүйелі түрде басқаратын микротехникалық жүйені білдіреді. QS рейтингісі бұл тұжырымдаманы тамаша бейнелейді: олар «академиялық бедел», «жұмыс берушінің беделі», «оқытушы/студент арақатынасы» және «мақалаға дәйексөздер саны» сияқты көрсеткіштерді қолдана отырып, «үздік» деген өлшенетін, салыстырмалы және бәсекеге қабілетті дискурс құрады. Бұл жүйе бойынша уни-

верситеттер, ерікті түрде болсын, болмасын, деректермен анықталатын бәсекеге қабілетті аренаға орналастырылады; және олардың басқару тәжірибесінің логикалық негізі мен іске асыру әдістері – мақсат қою, ресурстарды бөлу, өнімділікті бағалау және құндылықтарды тану сияқты бірқатар шешімдер мен әрекеттерді қамтиды – осылайша терең және үнсіз трансформациядан өтуде.

QS рейтингінің университет басқаруына тигізетін терең әсерін жүйелі түрде деконструкциялау үшін дәстүрлі біртүрлі түсіндіру үлгілері жеткіліксіз болып қалады. Оны нарық сигналдарын ұсынатын ақпарат құралы ретінде қарастыру да, оның институттарды бірдейлендіру құбылысын тудыратын институционалдық күш ретінде атап өту де QS рейтингінің «білім өндіру», «билік қолдану» және «субъект қалыптастыру» функцияларын біріктіретін күрделі басқару технологиясының мәнін толық түсіне алмайды. Бұл мақаланың негізгі мақсаты – QS рейтингін үкіметтеу технологиясы ретінде талдайтын біріктірілген сыни тұжырымдаманы ұсыну. Бұл тұжырымдама рейтингтің өзара тығыз байланысты үш өлшемде – білім құралы, институционалдық билік және субъективация технологиясы ретінде – қалай жұмыс істейтінін ашады. Бірінші өлшем – «білім құралы» ретіндегі QS рейтингі. Бұл оның үкіметтеу технологиясының логикалық бастамасы мен билік көзі. Ол ашық, бірақ өте күрделі индикаторлық алгоритмдер арқылы терең «танымдық фрейминг» жұмысын орындайды, университеттің шексіз бай тәжірибесін бірыңғай, сандық салыстырмалы жүйеге мәжбүрлеп енгізеді, «жақсы универси-

тет» туралы сыртқы тұрғыдан объективті және жаһандық айналымға ие болып көрінетін «стандартталған білімді» өндіреді (Badiuzzaman, 2025). Бұл білім өзіндік құндылық басымдықтары мен әдіснамалық шектеулерді немесе дараландырылған тұрақты даму мақсаттарын қамтудың шектеулілігін өзімен бірге алып жүреді (Leal Filho et al., 2024). Бірақ ол «шындық» ретінде кеңінен қабылданғаннан кейін, шындықты анықтаудың қолжетімсіз күшіне ие болады. Осыдан екінші өлшемге табиғи көшу орын алады: «институционалдық билік» ретіндегі QS рейтингі. Оның өндірген «стандартталған білімі» легитимділік алғаннан кейін, ол «міндеттемелі изоморфизм» (Anafinova, 2020), «еліктеу изоморфизмі» (жетекшілерге сәйкестендіру) және «нормативті изоморфизм» (кәсіби консенсустарға сіңіру) сияқты бірнеше арналар арқылы университеттің ішкі басқару құрылымы мен стратегиясын өзгертуге мәжбүрлейтін қуатты салалық қысымға айналады (Leiber, 2017). Алғашқы екі өлшем ақырында үшінші өлшемде жиналады: «субъективация технологиясы» ретіндегі QS рейтингі. Ол университеттерді және олардың ішіндегі әрекет етушілерін жаңа типтегі «есеп беру субъектілері» мен «бәсекелестік субъектілері» ретінде сәтті құрады, олардың әрекет стратегияларын белсенді «стратегиялық бағынудан» оппортунистік «техникалық манипуляцияға» дейінгі (Bayanbayeva, 2025) күрделі спектрге бағыттайды. Осы үш өлшем бір-бірін толықтырып, өзін-өзі нығайтатын динамикалық циклды құрайды. Нақтырақ айтқанда, рейтинг арнайы білімді (стандартталған «жетістік» дискурсын) өндіреді; бұл білім жаңа са-

лалық нормалар мен күнделікті практиканы тудырады; ал осы практикалардың нәтижелері (мысалы, университеттердің рейтингке бейімделген стратегиялары) қайтадан рейтингтің «шындық» ретіндегі беделін нығайтады.

QS рейтингі көпөлшемді үкіметтеу технологиясы ретінде өзінің жұмыс істеу логикасы теориялық жүйеден университет басқаруының практикалық саласына өткенде, ол әкелетін нәтиже беткі стратегиялық реттеулерден асып түседі. Бұл университет ұйымының өзегіне жететін терең парадигмалық өзгерісті тудырады және оның құндылық логикасындағы түпкілікті ішкі қарама-қайшылықтарды шиеленістіреді. Біріншіден, ең айқын әсері университет басқару рационалдылығының парадигмалық ауысуында көрінеді. Дәстүрлі, құндылықтық рационалдылыққа (ақиқатты іздеу, тұлғаны қалыптастыру) терең тамыр жайған басқару негізі, қуатты құралдық рационалдылықпен ығыстырылады немесе тіпті ауыстырылады. Университеттің жетістігі индикаторлық ұпайларға айналады, басқарудың негізгі міндеті деректерді дәлкөптікпен басқаруға және орындарға стратегиялық ілтипатқа бейімделуге айналады (Badiuzzaman, 2025). Менеджеризм логикасы сандық деректерді өңдеу «кәсібилігінің» арқасында тарихи емес беделге ие болады, ал дәстүрлі академиялық өзін-өзі басқару үлгілері шеттету қаупіне тап болады. Екіншіден, бұл рационалдылықтың ауысуы академиялық өндіріс логикасының бөтендеуіне (alienation) тікелей әкеледі. Академиялық қызмет ішкі қызығушылықпен іске қосылғаннан бөлектеніп, белгілі бір «рейтингтелетін нәтижелер-

ді» шығаруға бағытталған стандартталған еңбек ретінде қайта құрылады. Теориялық тұрғыдан одан да маңыздысы, осы жоғары қысымды басқару технологиясы жағдайында, индикаторларды тез көтеруге бағытталған кейбір стратегиялық әрекеттер іс жүзінде академиялық субъектілердің «өнімділіктің көрінуі» міндеттемесі жағдайындағы бейімделушілік өмір сүру стратегиялары болып табылады (Bayanbayeva, 2025), олар ұзақ мерзімді перспективада академиялық адалдық пен білім өндірудің шынайы экологиясын бұзады. Жоғарыда аталған бөтендеу ақырында университеттің бар етуінің негізгі теориялық қарама-қайшылықтарын тудырады. Бірінші қарама-қайшылық стандарттау мен бірегейліктің түпкілікті парадоксы ретінде көрінеді. Бірыңғай индикаторлар жүйесі күшті бірдейлендіру қысымын түсіреді (Anafinova, 2020), бұл жоғары білім берудің экологиялық алуантүрлілігінің нашарлауына әкеледі, ал алуантүрлілік академиялық инновацияның өмір желісі болып табылады. Бұл парадокс басым емес салаларда (мысалы, тұрақты даму тәжірибесін терең енгізу) әсіресе айқын болады (Leal Filho et al., 2024). Екіншісі – лездік өнімділік пен ұзақ мерзімді жинақталудың өткір қайшылығы. Қысқа мерзімді рейтинг өнімділігін қуу, негізгі, түпнұсқалық жобалар сияқты ұзаққа созылған, тыныш, тіпті көп уақытты қажет ететін ұзақ мерзімді салымды жүйелі түрде зиянға ұшыратады және оқыту сияқты негізгі миссияларды шеттетуге әкеледі (Badiuzzaman, 2025). Бұл терең қарама-қайшылықтардың үнемі жинақталуы ақырында университетті түпкілікті легитимділік дағдарысына алып келе-

ді. Университет «ақиқат ғибадатханасы» емес, «академиялық өнімділік зауыты» ретінде қарастырылған кезде, оның бар етуінің негізгі себептері және қоғам оған сыйға тартқан ерекше рөлі қатаң сынаққа ұшырайды.

Жоғарыда талданған рационалдылықтың бөтендеуі мен легитимділік дағдарысын жеңу үшін жай сыннан асатын құрылымдық шешім қажет. Университеттер үшін таңдау екі ұшты болып қала берді: бір жағынан, сыртқы шындықтан оқшауланған «піл сүйегі мұнарасына» оралу мүмкін емес; екінші жағынан, индикаторлық логикаға толық бағынып, өз мәнін жоғалту қаупі бар. Осы екі ұштылықтан шығудың тәуелсіз жолын іздеу – бұл мақаланың түйінді міндеті. Ол үшін төменде «рефлексивті басқару» парадигмасы ұсынылады, яғни «рефлексивті басқару» парадигмасын құру және дәлелдеу. Бұл нақты операциялық жоспар емес, керісінше, университет ұйымдастыру философиясы мен сыни өзін-өзі сезінуге тамырланған басқару мета-принципі болып табылады және университеттің өз автономиясын қалпына келтіру үшін дамытуы тиіс жоғары деңгейлі қабілетті білдіреді – ол сыртқы басқару технологияларын үнемі қарау және диалектикалық диалог объектісіне айналдыра алатын өзін-өзі сезіну практикасы. Оның өзекті мазмұны «басқаруды басқаруда» жатыр, бұл университетті пассивті «реактивті субъектіден» белсенді «рефлексивті субъектіге» айналдырады. Бұл идея рейтингке сақтықпен қарайтын кейбір басқару тәжірибелерінен шабыт алады (Leiber, 2017). Осының негізінде рефлексивті басқару үш практикалық принципке нақтылана

алады. Біріншісі, «танымдық деконструкция принципі», университеттен рейтинг жүйелерін білім археологиясы тұрғысынан белсенді талдауын, жалпы «индикаторлық сауаттылықты» дамытуын және оның «шындықтың» өзін-өзі растайтын циклын бұзуын талап етеді. Бұл оның әдіснамалық бұрмалануы мен құндылықтық шектеулерін ашудан тұрады (Badiuzzaman, 2025; Leal Filho et al., 2024). Екіншісі — «стратегиялық шекаралау принципі». Ол университетке өзінің миссиясына сүйене отырып, рейтинг ойынына қатысатын аймақтар мен мүлдем келіспейтін «негізгі құндылық аймақтарын» нақты ажыратып, соңғыларын стратегиялық түрде ресурстауды талап етеді. Бұл біркелкіленуден сақтанып, бірегейлікті сақтауға мүмкіндік береді (Anafinova, 2020). Үшіншісі — «институционалдық хеджирлеу принципі». Бұл университеттен ішкі жүйе жасау арқылы ұзақ мерзімді даму үшін маңызды, бірақ рейтингтермен елемейтін құндылықтар мен тәжірибелерді (мысалы, тамаша оқытуды, іргелі зерттеулерді, академиялық этиканы және пәнаралық ізденістерді) белсенді түрде қолдауды талап етеді (Leiber, 2017). Осылайша біртектілік қысымына қарсы тұрып, ұйым ішіндегі сау экологияны сақтауға болады (Bayanbayeva, 2025).

Қорытындылай келе, «рефлексивті басқарудың» мәні — бұл сыртқы басқару технологияларына толы ортада университеттің өз автономиясының ең жоғары нысанын іске асыруы. Бұл автономия жетілген «үкіметтеуге қарсы технология» практикалық қабілеті ретінде көрінеді — яғни, оның бірегей құндылық әлемін қорғау үшін сыртқы

логиканы талдай, декодтай, таңдамалы түрде пайдалана және принципті түрде қарсы тұра алатын сыни өзін-өзі сезіну мен ұйымдастырылған даналық. Сондықтан, болашақ университет басқару реформасының негізгі мәселесі «QS рейтингіне қалай жақсырақ бейімделуге болады?» дегеннен «осы рефлексивті басқару қабілетін қалай жүйелі түрде дамытуға және тереңдетуге болады?» дегенге ауысуы керек. Бұл, әрине, оңай емес, алдын ала мысалы жоқ өзгеріс, өйткені ол университет ұйымының мәдени гені мен өзін-өзі түсінуіне жанасады. Алайда, дәл осы жолға түсу арқылы ғана университет индикаторландырылған ағындар арасында адамзат қоғамы үшін қажетсіз сыни ойлау көзі мен мәдени құндылық маяғы ретіндегі мәңгілік координаталарын қайта орната алады, осылайша оның кез келген дәуірде өте маңызды ерекше миссиясын шынайы орындай алады. Бұл мақаланың QS рейтингін үкіметтеу технологиясы ретінде сыни деконструкциялауы, ақырында, дәл осы университет субъектілігі мен рухани абыройын қалпына келтірудің нормативтік идеалына бағытталған.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Leiber, Theodor. University governance and rankings: the ambivalent role of rankings for autonomy, accountability and competition / T. Leiber // *Beiträge zur Hochschulforschung*. – 2017. – Vol. 39, No. 3–4. – P. 30-51. <http://www.bzh.bayern.de/uploads/media/3-4-2017-Leiber.pdf> (15.12.2024).

2. Leal Filho, W., Viera Trevisan, L., Wahaj, Z., Dé da Araújo Nunes, D., Ruy Portela de Vasconcelos, C., Aparecida

Dibbern, T., ... Novikau, A. University rankings and sustainable development: the state of the art / W. Leal Filho [et al.] // *International Journal of Sustainability in Higher Education*. – 2024. – Vol. 26, No. 7. – P. 1615-1636. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-11-2023-0530> (15.12.2024).

3. Bayanbayeva, A. Strategic response or gaming the rankings? Unravelling the strategies behind global university rankings manipulation in the higher education context of Kazakhstan / A. Bayanbayeva // *Higher Education*. – 2025. <https://doi.org/10.1007/s10734-025-01512-1> (15.12.2024).

4. Anafinova, S. The role of rankings in higher education policy: Coercive and normative isomorphism in Kazakhstani higher education / S. Anafinova // *International Journal of Educational Development*. – 2020. – Vol. 78. – P. 102246. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2020.102246> (15.12.2024).

5. Badiuzzaman, M. Unpacking the metrics: a critical analysis of the 2025 QS World University Rankings using Australian university data / M. Badiuzzaman // *Frontiers in Education*. – 2025. – Vol. 10. <https://doi.org/10.3389/educ.2025.1619897> (15.12.2024).

**Ина БАҚЫТҚЫЗЫ,
Ван ИФАНЬ,
Чэнь ЦЗЫХАНЬ,
Әл-Фараби атындағы Қазақ
ұлттық университеті
«7М04134 – Педагогика.
Білім берудегі менеджмент»
білім беру бағдарламасының
1-курс магистранттары.
Алматы қаласы.**

Цифрлық трансформация жағдайында: Бір белдеу, бір жол стипендиясының Қазақстан студенттерінің академиялық дамуы мен кәсіби бәсекеге қабілеттілігіне әсері

Түйіндеме

Цифрлық трансформация жағдайында «Бір белдеу, бір жол» стипендиясының Қазақстан студенттерінің академиялық үлгерімі мен кәсіби бәсекеге қабілеттілігіне әсерін зерттеу мақсатында аралас әдістер (үлкен деректер, оқу аналитикасы) қолданылды. Зерттеу нәтижелері цифрлық технологиялардың интеграциясы стипендия иегерлерінің оқу жетістіктерін едәуір жақсартып, олардың халықаралық еңбек нарығындағы конкуренттік артықшылығын арттыратынын көрсетті. Сонымен қатар, интеллектуалды деректерді талдау және цифрлық басқару әдістері стипендиялық бағдарламаны оңтайландыруға және халықаралық білім беру ынтымақтастығының тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Зерттеу эмпирикалық мәліметтерді ұсынып, саясатты оңтайландыру бойынша практикалық ұсыныстар береді.

Түйін сөздер: цифрлық трансформация, халықаралық білім, Бір белдеу, бір жол стипендиясы, академиялық даму, кәсіби бәсекеге қабілеттілік.

Зерттеу өзектілігі: Цифрлық трансформация жағдайында жаһандық білім беру жүйесі терең өзгерістерге ұшырауда. Жасанды интеллект (AI), үлкен деректер (Big Data), оқу аналитикасы (Learning Analytics) және цифрлық

басқару құралдары білім беру сапасын жақсартудың және студенттердің оқу жетістіктерін арттырудың негізгі әдістеріне айналуда.

«Бір белдеу, бір жол» бастамасы халықаралық білім беру саласындағы ынтымақтастықты нығайтып, Қытай үкіметі ұсынған «Бір белдеу, бір жол» стипендиясы Қазақстан студенттеріне Қытайда білім алуға мүмкіндік беруде.

Бұл стипендия студенттерге қаржылық қолдау көрсетіп қана қоймай, олардың халықаралық академиялық ортаға бейімделуіне және болашақ мансабын қалыптастыруына ықпал етеді.

Алайда, бұл стипендияның Қазақстан студенттерінің академиялық жетістіктеріне және жұмыспен қамтылу мүмкіндіктеріне әсерін зерттеуге арналған кешенді ғылыми талдау әлі де жеткіліксіз. Сонымен қатар, цифрлық технологиялардың стипендиялық бағдарламаларды басқару, білім сапасын жақсарту және студенттердің мансаптық дамуына ықпалы әлі толық зерттелмеген. Осыған байланысты, бұл зерттеу цифрлық білім беру басқару контекстінде «Бір белдеу, бір жол» стипендиясының Қазақстан студенттерінің академиялық және мансаптық дамуына ықпалын бағалауға бағытталған.

Зерттеу мақсаты: Бұл зерттеу «Бір белдеу, бір жол» стипендиясының цифрлық білім беру басқару контекс-

тінде Қазақстан студенттерінің академиялық жетістіктеріне және кәсіби бәсекеге қабілеттілігіне қалай әсер ететінін талдауға бағытталған.

Зерттеу әдістері: Зерттеу аралас әдістерді (Mixed-Methods Research) қолдана отырып, сандық және сапалық деректерді біріктіріп талдауға негізделеді. Бұл әдіс цифрлық трансформацияны ескере отырып, төмендегі зерттеу құралдарын қамтиды:

Үлкен деректер (Big Data) және оқу аналитикасы (Learning Analytics): Қазақстан студенттерінің академиялық үлгеріміне әсер ететін негізгі факторларды бағалау.

Кейс-талдау (Case Study): Цифрлық білім беру платформаларына қатысқан стипендия иегерлерінің оқу жетістіктері мен мансаптық дамуын талдау.

Салыстырмалы талдау (Comparative Analysis): Қазақстан мен Қытайдағы цифрлық білім беру басқару жүйелерін салыстыру.

Әдебиеттерге шолу

Халықаралық білім берудің цифрлық трансформациясы (AI, үлкен деректер, оқу аналитикасы) білім сапасы мен басқару тиімділігін арттыруға мүмкіндік ашады (Kaplan & Haenlein, 2016) [9]. Бұл контексте «Бір белдеу, бір жол» стипендиясы (Jonbekova et al., 2023; Peters, 2020) Қазақстан студенттерінің академиялық жетістіктерін қолдау және олардың халықаралық бәсекеге қабілеттілігін арттыру үшін маңызды құрал болып табылады. Зерттеулер цифрлық платформалар мен басқару әдістерінің (мысалы, оқу аналитикасы, жекелендірілген оқыту) студенттердің бейімделуін жеңілдететінін және ака-

демиялық үлгерімін жақсартатынын көрсетеді (Yang, Xu & Zheng, 2022) [7] [9] [11], бұл Erasmus+ сияқты басқа халықаралық бағдарламалармен салыстырмалы тиімділік талқылауға негіз береді.

Зерттеу әдістері

Бұл зерттеу «Бір белдеу, бір жол» стипендиясының Қазақстан студенттерінің академиялық жетістіктері мен кәсіби дайындығына әсерін цифрлық басқару тұрғысынан бағалау үшін аралас әдістерді қолданады. Зерттеу дизайны онлайн-оқу платформаларының деректері, ресми статистика және білім алушылардың жеке траекторияларын қамтитын кейс-зерттеулер сияқты үш негізгі дереккөзді біріктіреді. Талдау үшін GPA сияқты көрсеткіштерді сипаттамалық және регрессиялық талдау, цифрлық әсерді болжау үшін машиналық оқыту модельдері, ал Erasmus+ сияқты басқа халықаралық бағдарламалармен салыстырмалы тиімділікті бағалау үшін салыстырмалы әдіс қолданылады.

Әдіснаманың инновациялық жағы халықаралық білім беруді цифрлық басқару тұрғысынан зерттеуге және үлкен деректерді сапалы кейс-талдаумен үйлестіруге негізделген. Дегенмен, зерттеудің шектеулеріне кейбір университеттердің деректерінің қолжетімсіздігі, студенттердің жеке ерекшеліктері әсері және стипендияның ұзақ мерзімді нәтижелерін бағалау үшін қажетті уақыт аралығының шектеулілігі жатады. Бұл параметрлер болашақта тереңірек зерттеуді қажет етеді.

Зерттеу нәтижелері мен талдау

Соңғы жылдары Қытайда білім алатын Қазақстан студенттерінің саны айтарлықтай өсті. Қытай Білім министр-

лігінің деректеріне сәйкес, 2018 жылы Қытайда 11 784 Қазақстан студенті оқыған, бұл 2003 жылғы 215 студентпен салыстырғанда 55 есеге артқан.

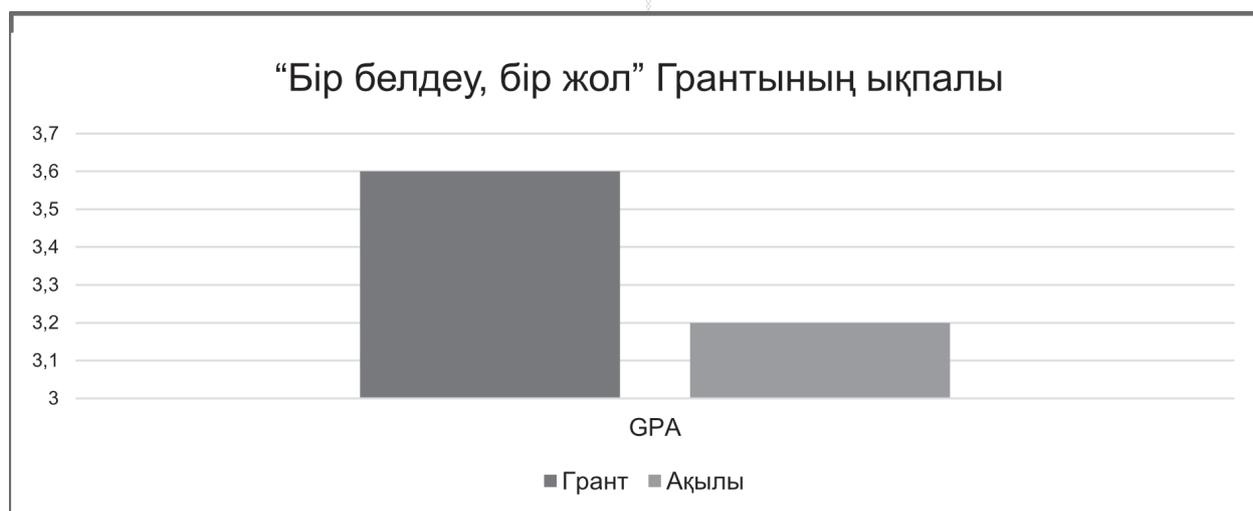

1-сурет. Қазақстан студенттерінің Қытайға оқуға бару үрдісі (2010-2022 жылдар)

«Бір белдеу, бір жол» стипендиясының әсері

«Бір белдеу, бір жол» стипендиясы студенттердің академиялық жетістіктеріне оң әсер етті. Статистикалық мәліметтерге сәйкес, стипендия алған студенттердің орташа GPA-сы (3.6) стипендия алмаған студенттермен (3.2) салыстырғанда жоғары.

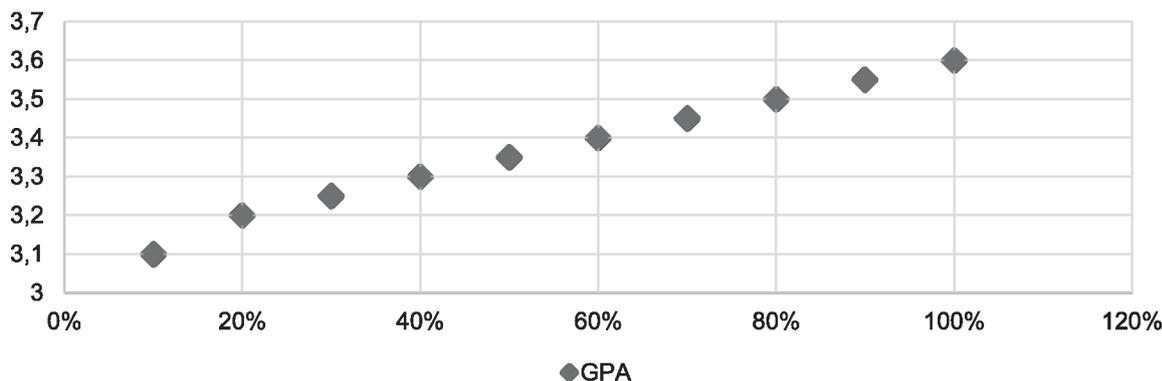
Цифрлық басқарудың академиялық жетістіктерге әсері: ЖОО-лар цифрлық басқару құралдарын енгізгеннен кейін студенттердің үлгерімі артты. Мәліметтер көрсеткендей, цифрлық білім беру құралдарын 80% және одан жоғары пайдаланатын студенттердің GPA көрсеткіші орта есеппен 0.4 балға жоғарылаған.

2-сурет. Стипендия алған және алмаған студенттердің GPA көрсеткіштері

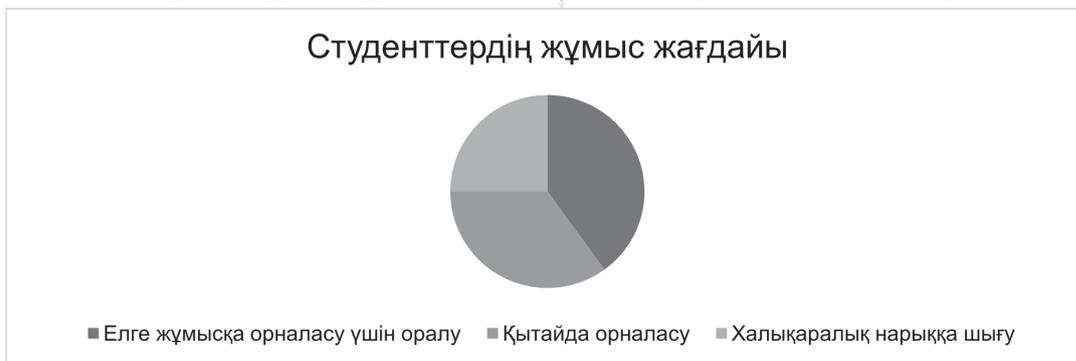
Сандық білім беру құралдарын пайдалану деңгейі

3-сурет. Цифрлық басқару мен GPA арасындағы байланыс

Халықаралық студенттердің жұмысқа орналасу жағдайы: «Бір белдеу, бір жол» стипендиясын бітірген түлектердің 40%-ы

Қазақстанға қайтып жұмысқа орналасады, 35%-ы Қытайда қалады, ал 25%-ы халықаралық еңбек нарығына кіреді.

4-сурет. Бітірушілердің жұмысқа орналасу көрсеткіштері

«Бір белдеу, бір жол» және Erasmus+ бағдарламаларын салыстыру: Erasmus+ бағдарламасымен салыстырғанда, «Бір белдеу, бір жол» стипендиясы

цифрлық басқару, еңбек нарығына бейімделу және халықаралық ынтымақтастық тұрғысынан жақсы нәтижелер көрсетті.

5-сурет. «Бір белдеу, бір жол» және Erasmus+ бағдарламаларының салыстырмалы талдауы

Қорытынды

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, «Бір белдеу, бір жол» стипендиясы Қазақстан студенттерінің академиялық көрсеткіштерін жақсартуға және олардың халықаралық еңбек нарығында бәсекеге қабілеттілігін арттыруға көмектеседі. Цифрлық басқару құралдары мен технологияларды білім беру жүйесіне интеграциялау бұл үрдісті одан әрі күшейтеді, сондықтан болашақта стипендиялық бағдарламаларды оңтайландыру бойынша қосымша зерттеулер қажет.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Bekbauova, D., Iddrisu, I., Suleiman, A.S., Suy, R., & Islamjanova, A. Internationalization of Higher Education in Kazakhstan // *Journal of Social Science Studies*. – 2017. – Vol. 4, No. 2. – P. 165–182. DOI: 10.5296/jsss.v4i2.11018
2. Jonbekova, D., Serkova, Y., Mazbulova, Z., Jumakulov, Z., & Ruby, A. How international higher education graduates contribute to their home country: an example from government scholarship recipients in Kazakhstan // *Higher Education Research & Development*. – 2023. – Vol. 42, No. 1. – P. 126–140. DOI: 10.1080/07294360.2021.2019200
3. Peters, M. A. China's Belt and Road Initiative: Reshaping Global Higher Education // *Educational Philosophy and Theory*. – 2020. – Vol. 52, No. 6. – P. 586–592. DOI: 10.1080/00131857.2019.1615174
4. Guiaké, M., Chen, D., & Zhang, T. Meteoric Rise of China as a Host Country for Studies: Exploring the Choice of International Students' Perspectives // *Journal of Comparative & International Higher Education*. – 2021. – Vol. 13, No. 5. – P. 202–217. Retrieved from: <https://ojed.org/jcihe/article/view/2786>
5. Lu, X., & Yao, Y. [Lu Xiaojing, Yao Yun]. Mianxiang laihua liuxuesheng de zhongguo zhengfu jiangxuejin zhengce gongji xiaoyi ji qi youhua [The Efficiency and Optimization of the Chinese Government Scholarship Policy Supply for International Students] // *Yanjiusheng Jiaoyu Yanjiu* [Graduate Education Research]. – 2024. – No. 4. – P. 1–11. Retrieved from: <https://www.cnki.net/>
6. Wen, J., & Gong, X. [Wen Jun, Gong Xue]. Laihua liuxuesheng jiaoyu dui zhongguo waizi liuru de yingxiang [The Impact of International Student Education in China on Foreign Investment Inflows] // *Guoji Shangwu - Duiwai Jingji Maoyi Daxue Xuebao* [International Business - Journal of University of International Business and Economics]. – 2019. – No. 4. – P. 85–100. Retrieved from: <https://www.cnki.net/>
7. Wang, Z., & Chen, Y. [Wang Zhiqiang, Chen Yan]. “Yidai yilu” changyi xia zhongguo yu zhongya wuguo gaodeng jiaoyu hezuo jucuo yu zhanwang [Measures and Prospects of Higher Education Cooperation between China and the Five Central Asian Countries under the Belt and Road Initiative] // *Jiaoshi Jiaoyu Xuebao* [Journal of Teacher Education]. – 2021. – Vol. 8, No. 2. – P. 110–118. Retrieved from: <https://www.cnki.net/>
8. Islam, M. N. (Ed.). *Silk Road to Belt Road: Reinventing the Past and Shaping the Future*. – Singapore: Springer Na-

ture, 2019. Retrieved from: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-13-2998-2>

9. Plakhina, Y. Chinese Higher Education Programs Attract Increasing Numbers of Students from Kazakhstan. – Global Voices, 2021. Retrieved from: <https://globalvoices.org/>

10. European Commission. Erasmus+ Higher Education Impact Study: Final Report. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019. Retrieved from: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/94d97f5c-7ae2-11e9-9f05-01aa75ed71a1>

11. Ministry of Education of the People's Republic of China. [Jiaoyubu]. Tui jin gongjian "yidai yilu" jiaoyu xingdong [Promoting the Joint Building of the Belt and Road Education Initiative]. – Beijing, 2016. Retrieved from: <http://www.moe.gov.cn/>

12. Ministry of Commerce of the People's Republic of China. [Zhongguo Shangwubu]. "Yidai yilu" yanxian guojia jiaoyu hezuo fazhan baogao [Education Cooperation Development Report of Belt and Road Countries]. – Beijing: The Commercial Press, 2019. Retrieved from: <https://www.mofcom.gov.cn/>

13. Bureau of International Cooperation, Chinese Academy of Sciences. [Zhongguo Kexueyuan Guoji Hezuoju]. "Yidai yilu" keji hezuo yu guoji rencai peiyang yanjiu [Research on Belt and Road

Science and Technology Cooperation and International Talent Development]. – Beijing: Science Press, 2020. Retrieved from: <https://www.cas.cn/>

14. UNESCO. International Student Mobility Data. – Paris, 2022. Retrieved from: <https://uis.unesco.org/>

15. OECD. Education at a Glance 2023: OECD Indicators. – Paris: OECD Publishing, 2023. Retrieved from: <https://www.oecd.org/education/>

16. World Bank. Global Education Statistics. – Washington, D.C., 2023. Retrieved from: <https://data.worldbank.org/>

17. Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan. [Kazakhstan Bilim zhane Gylym Ministrliги]. Qazaqstan Respublikasynyn joғary bilimi statistika derekteri [Higher Education Statistics of the Republic of Kazakhstan]. – Nur-Sultan, 2022. Retrieved from: <https://edu.gov.kz/>

**Қыран АРМИЯ,
Ван ЧАНЦЗИ,
Е БАЙФЭЙ,
Фу ЮЙЦЗЯ,
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық
университеті
«Педагогика. Білім берудегі
менеджмент»
білім беру бағдарламасының 1, 2-курс
магистранттары.
Алматы қаласы.**

Жасөспірімдерге құқықтық тәрбие берудің маңыздылығы

Қазақстан Республикасы Конституциясының 1-бабына сәйкес Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары [1; 4]. Құқықтық тәрбие сан қырлы күрделі процесс, бұл жалпы және арнаулы шаралардың тұтас бір жүйесін қамтиды. Жастарды қоғамдық пайдалы тәртіпке, құқықтық санаға негізделген әлеуметтік белсенділікке жетуін қамтамасыз ету мемлекеттік бағдарламалардың басты мақсаты болуы тиіс. Жастық шақтың басты белгісі – адамның жаны мен тәнінің сапалық, сандық жағынан елеулі өзгерістерге түсуінде. Осы жаста адамның қоғамдық белсенділігі артады, сана-сезімі өседі, психикасы шыңдалып, нығая түседі. Ол қоғамнан өз орнын табуға тырысады, өзін қоршаған ортаға сын көзбен қарай бастайды. Бұл жастағыларда өзін-өзі бағалауға ынталану, рухани өмірге қызығу, қоғам мен жеке бас турасындағы ойлар адамгершілік идеялар кемеліне келе бастайды. Осы кезде мұның өзі адамның күшті, епті, ширақ, оңтайлы болып өсуіне және оның түрлі әдіс-тәсілдерді, арнаулы құқықтық ережелерді бұзбай, кедергілерді жеңіп үйренуімен де тығыз байланысты.

Құқықтық сана, құқықтық мәде-

ниет және құқықтық тәрбие әрбір азаматтың қалыптасуының, өсіп-жетілуінің басты қағидасына айналуы тиіс. Адамның санасындағы тәрбиелік норманың нығайуы құқықтық сананың орнығуына әкеледі. Бұл жағдайда тәрбие процесс ретінде құрал болса, нәтиже ретінде сана мақсатқа айналды. Құқықтық тәрбие өз алдына жеке тұлғаның бойында құқықтық мәдениетті, құқықтық сананы, құқықтық тәртіпті қалыптастырудағы мақсатты, ұйымдасқан және жүйелі түрдегі әсер ету болып табылады. «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың хас жауы», – деп данышпан әл-Фараби айтып кеткендей, білім берумен тәрбие қатар жүруі тиіс. Соның ішінде, дұрыс құқықтық тәрбие беру қоғамдағы көптеген келеңсіз жағдайлардың алдын алуға, тіпті жоюға септігін тигізеді. Атап айтар болсақ, өз құқықтарының бұзылуына жол бермеу, қылмыстардың алдын алу, құқықтық нигилизмді жою және т.б.

Құқықтық тәрбие өз алдына жеке тұлғаның бойында құқықтық мәдениетті, құқықтық сананы, құқықтық тәртіпті қалыптастырудағы мақсатты, ұйымдасқан және жүйелі түрдегі әсер ету болып табылады. Құқықтық тәрбие қалай берілуі керек деген сұраққа жауап берместен бұрын «құқықтық тәрбие» ұғымына тоқталып кетсек. Құқықтық тәрбие – бұл мемлекеттің,

қоғамдық бірлестіктердің, әлеуметтік топтардың, жалпы қоғамның құқықтық сана мен құқықтық мәдениетті қалыптастыру мен жетілдіру жөніндегі мақсатты бағытталған жүйелі қызметі. Ол құқықтық оқытуға тікелей байланысты. Тәрбиелік оқыту жалпы тұлғаны рухани қалыптастыру үдерісінің бөлігі болып табылады. Құқықтық тәрбиелеу өзектілігі қазақстандық қоғам дамуының қазіргі жағдайымен, проблемаларымен және міндеттерімен анықталады. Құқықтық тәрбие өзіндік мақсаттарға, оларға жету тәсілдерінің ерекшеліктеріне және ұйымдастырушылық формаларына ие. Құқықтық мінез-құлықты, соның ішінде жас азаматтың құқықтық белсенділігін құқықтық тәрбиенің стратегиялық мақсаты деп қарастыруға болады. Құқықтық тәрбиенің мақсаты – тұлғаның бойында құқықтық мәдениет пен құқықтық әрекет қалыптастырып, оларды құқықтық заңдылық талаптарын түсінуге әрі мойындауға баулу. Яғни тікелей мақсат – құқықтық мәдениет деңгейін көтеру және құқықтық нигилизмнің алдын алу болып табылады. Құқықтық тәрбиенің құралдарына құқықтық тәрбие беру мақсатына жету үшін қолданылатын материалдық қайнар көздер жатады. Оларға құқықтық актілер, заң әдебиеттері және т.б. жатқызуға болады. Заңгер ғалымдар Ғ. Сапарғалиев және А. Ибраева өз еңбектерінде: «Тұлғаның құқықтық мәдениеті – құқықты білу, ұғыну (түсіну) және құрметтеуден тұрады. Ал мұның өзі құқықтық ұйғарымдарды жете түсініп барып

орындаудан білінеді (көрінеді)» - деп атап көрсеткен [2; 198].

Көптеген зерттеушілердің пікірінше, Қазақстанның Конституциясы әлемдегі жалпы адамзаттық құндылықтарды дәріптейтін ең үздік 50 конституцияның бірі болып саналады екен. «Жеке тұлғаның құқықтық мәдениеті жөнінде, әсіресе мыналарды баса көрсетуге болады: біріншіден, кез-келген азамат өзінің құқығын, бостандығы мен міндетін анық түсінуі әрі оны бағамдап, парықтай білуі, екіншіден, осыларды мүмкіндігінше, іс жүзінде, өз өмір тәжірибесінде пайдалана алуы тиіс» [2; 191].

Осыған орай елбасы өз сөзінде «Қазақстанның өркендеуі, гүлденуі, дүниежүзінде алдыңғы қатарлы мемлекет санатында көрінуі үшін құқықтық сауаттылықты, тәрбиені, сананы жетілдіру қажеттілігі туралы» айтып өткен болатын. Құқықтық сана, құқықтық мәдениет және құқықтық тәрбие әрбір азаматтың қалыптасуының, өсіп-жетілуінің басты қағидасына айналуы тиіс. Құқықтық тәрбие беруде ең алдымен мына жағдайларды ескерген жөн: Құқықтық тәрбие негізі отбасынан басталады. Оқушылардың тәртіп бұзуының бір жағы отбасындағы тәрбиенің ақсауында жатыр. Бізде отбасы әр қилы: маскүнемдікпен күн өткізетін, ұрыс-керістен көз ашпайтын, басқалардың, мемлекеттің есебінен арам жолға барып қалғысы келетін отбасылар бар. Осындай отбасында өскен баланың оқуға, еңбекке қалай қарайтыны өз-өзінен түсінікті емес пе? Мұндай отбасында тербие-

ленген бала өзімшіл болады, қылмыс жасауға бір табан жақын тұрады [3, 163].

Жастарды құқықтық сауаттылыққа тәрбиелеу — олардың қылмысқа ұрынбауына, өздігінен өмірдегі мәселелерді шешуде дұрыс шешім қабылдауына, келеңсіз, жағымсыз жағдайлардан тартынуына, қоғамға пайдалы іспен шұғылдануларына жәрдемдеседі. Құқықтық тәрбиені ұстаздар қауымы ата-аналармен, құқық қорғау органдары қызметкерлерімен, салауаттылық және денсаулық сақтау мекемелерімен, спорттық ұйымдармен, қоғамдық бірлестіктермен бірлесіп, тәрбиенің өзге түрлерімен байланыстырып жүйелі жүргізер болса, нәтижелі болмақ. Құқықтық мәселелерді сөз ету, оны тындаушысына жеткізіп бере білу аса қиын өнер. Бұған тек қана білімді болу жеткіліксіз, сонымен бірге тәжірибелі, көпті көрген, адамдардың жүрегіне барар кілтті таба білер тәрбиеші болу маңызды. Оқушылардың мектептегі өмірі тұлғаның азаматтық қалыптасуының шешуші кезеңі болып табылады. Осы жылдары адамгершілігі, дүниетанымы, сенімдері, ұжымшылдығы, тәртіптілігі, өзіне және басқаға талап қоюы, адалдығы мен шыншылдығы, қайырымдылығы мен ұстамдылығы, жігерлілігі мен батылдығы қалыптасады. Бұлардың мазмұнына мемлекет заңдары және қоғамда өмір сүру ерекшеліктерін құрметтеу, қоғам заңдылықтарын бұзуға төзімсіздік, қоғамдық тәртіпті сақтау да енеді. Мемлекет және қоғам өмірінің құқықтық негізін бекіту про-

цесі төмендегідей маңызды шараларды жүзеге асыруды қажет етеді:

- заңнамаларды үздіксіз жетілдіру;
- заңның орындалуын қадағалау;
- қоғамдық тәртіп орнатуға әрбір азаматтың қатынасуы.

Бұдан заңдылық пен құқықтық тәртіптің бекітілуіне қамқорлық тікелей мемлекет мойнында болу қажеттігі шығады. Жалпы заман талабына сай келетін құқықтық сауаттылықты, құқықтық білім мен құқықтық сана-сезім мемлекетіміздің өркендеуінің құқықтық мемлекетті орнықтырудың алғы шарты екендігін әрбір азамат білуі тиіс.

Әдебиет тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. — Астана: Елорда, 2014. — 56 б.
2. Сапарғалиев Ғ., Ибраева А.С. Мемлекет және құқық теориясы: Оқулық. — Астана: Фолиант, 2007. — 336 б.
3. Искакова, Г.Қ. Қазақстан Республикасындағы адам құқығы: оқу құралы кәсіптік бастауыш және орта білім беру ұйымдарына ұсынады / Г.Қ. Искакова, Н.С. Ғазизова, А.Б. Сембаева. — Астана: Фолиант, 2008. — 296 б.

**Куралай Кенжебековна
КЕЛИМБАЕВА,
Сейдахмет Бердіқұлов орта мектебінің
құқық пәні мұғалімі.
Ұзынағаш ауылы,
Жамбыл ауданы,
Алматы облысы.**

Ағылшын тілін үйретуде грамматикалық дағдыны қалыптастыру

Ағылшын тілін толық меңгеру үшін алдымен ағылшын тілінің грамматикасын білу қажет. Грамматиканы оқып үйренуде тілдің сан қилы сырларына қанығамыз. Тілдің түрлі құбылыстары тіл ғылымының әр саласында қарастырылады. Мәселен, тілдегі сөздер, олардың барлығының жиынтығы – лексикология саласында, тілдің дыбыстық жүйесі – фонетика саласында, сөздердің формалары – морфология, ал сөз тіркестерімен сөйлем – синтаксис саласында қарастырылады. Грамматикада сөздердің ең әуелі грамматикалық мағынасы ескеріледі. Грамматикалық мағына грамматикалық формалар арқылы беріледі.

Сөздердің грамматикалық мағынасымен грамматикалық формасы бір-бірімен тығыз байланыста, бірлікте болады. Мысалы, beautiful, good, bad деген сөздер заттың сапасын, соған тән бөлігін білдіреді. Грамматикалық жағынан қарағанда бұл сөздер дерексіз ұғымдары білдіреді де, сын есімге жатады. Осы сияқты сөздердің өз мағынасы мен грамматикалық мағыналарын арасында кездесетін қайшылықтарды оқыту барысында жойып, бір-бірін нақтылай, саралап айқындай түсетіндей әдіс-тәсілдер тауып қолдану қажет. Мұндай әдіс-тәсіл-

дерді және оны қандай жағдайларда, қалайша қолдану жолдарын грамматиканың әдісі белгілейді.

Дидактика талабының бірі оқытудың саналығы, яғни оқушылардың сабаққа саналы түрде қарауы, материалды саналы меңгеруі болып табылады.

Оқытудың міндеті жаңа тақырыпты түсіндіріп қана қоймай, сонымен қатар негізгі деректерді, анықтамаларды, ережелерді балалардың есінде берік сақтап, тұрақтандыру дағдыларын қалыптастыру болып саналады. Түсінбей, ұғынбай, құр механикалық жаттап алған нәрсе ұзақ сақталмайды және оны тәжірибеде қолдана алмайды. Ендеше, ол іске аспайтын құрғақ пайдасы шамалы білім болып қалады.

Дидактиканың күрделі бір шарты мектептегі оқытудың жүйелілігі мен сабақтастығы. Заттар мен құбылыстарды анық түсіну үшін оны басқа заттармен байланыстырып қарау керек, яғни бөліп алып қарамай, басқа заттар мен құбылыстардың жүйесінде қарастырған жөн. Оқыту тек білім беру ғана емес, сонымен бірге балаларды жан-жақты жетілдіру және тәрбиелеу, шеберлік және дағдымен қаруландыра түсу болып саналады.

Дағды мен шеберлік әрдайым жаттықтыру жұмыстарын талап етеді, мұғалім балалардың алдарына белгілі бір мақсат қойып, соған жету жолдарын қарастырады; күрделі жұмыстарды бөлшектей отырып, қандай да болмасын бір әрекетті орындаудың тәсілдерін көрсетеді. Балалар мұғалімнің тапсырмасын орындау барысында оның айтқан, көрсеткен тәсілдерін шеберлікпен қолдануға үйренеді, дағдылана түседі.

Материалды түсіндіруде мұғалім өтіліп отырған құбылысты мәнді, белгілері анық, жүйелі етіп, көрсетуге тырысады. Дайын материалдар (мысалы, жеке сөздер: table, zoo, door, blackboard) беріліп, бақылау жасай отырып, бірте-бірте қорытындыны балалардың өздері жасауына жағдай жасайды. Мұнда мұғалім бұрыннан алған білімдерді қайта жаңғыртады, сұрақтар қояды, т.с.с. тәсілдер арқылы балаларды жаңа материалға белсенді араластырып отырды.

Өздігінен жұмыс істеу тек білімді беріту үшін ғана емес, жаңа материалды түсіндіруде де қолданылады. Мысалы, мұғалім оқулықтан тиісті материалды оқытады, онда не айтылғанын, қалай қорытынды жасауға болатынын немесе белгілі бір ережені оқытып, мысалдарды талдауға осы ережені қолдандуды тапсырады. Негізінде ағылшын тілі сабақтарындағы жаттығулардың барлығы да оқушыларға өздігінен жұмыс жасауын көздейді.

Грамматика сабақтарында өтіліп отырған материалға оқушылардың ой

жүгіртуіне, пікір айтуына қарай индуктивтік және дедуктивтік әдістер қолданылады. Мұғалім бірде (индуктивтік жағдайда) тіл құбылыстарын жеке-жеке түсіндіріп, соған жалпы қорытынды шығартады; бұл қолданылған әдіс индуктивтік деп аталады. Ал екінші жағдайда (дедуктивтік әдісте) анықтаманы не ережені хабарлап, сонан соң оны нақты мысалда қолдану (берілген сөздерді, сөйлемдерді немесе текстті талдауды) ұсынады, өздеріне мысал келтіртеді. Мұндай жолмен ұйымдастырылған жұмыста қолданылатын әдіс дедуктивтік әдіс деп аталады.

Ағылшын тілі сабағының кез келгенінде үй тапсырмасын тексеру, бұрын оқылған материалды қайталау, жаңа сабақтың тақырыбы мен мақсатын хабарлау және жаңа материалды түсіндіру, алуан түрлі жаттығу жұмыстары, оқушылардың өз беттерімен орындайтын жаттығулары, үйге тапсырма беру, сабақты қорыту сияқты жұмыстар іске асырылады. Сабақтың мұндай түрі біріккен сабақ деп аталады. Сабақтың кең тараған түрі осы біріккен сабақ болғандықтан тоқталып өтелік. Біріккен сабақтың әр бөлігі өзара жымдасып, қабысып, жүйелі бір тұтас сабақ болып өтеді. Мұғалім сабақтың тақырыбы мен мақсатын анық түсіндіреді, сабаққа қажетті материалды алдын ала, жан-жақты толық меңгеріп, дайындалады, сабақтың жоспарын да алдын ала дайындайды.

Жаңа материал мұғалімнің түсіндіру әдісі арқылы да, әңгіме әдісі ар-

қылы да өткізіле береді. әңгімелесу барысында сұрақ-жауап қолданылады.

Жаңа материал оқушылардың санасына байқау, түсіндіру, грамматикалық талдау, кітапты пайдалану, әңгіме, т.с.с. әдістер арқылы жеткізіледі. Бұл әдістердің қашан қолданылатыны материалдың ерекшелігіне, көлеміне және сабақтың мақсатына байланысты. Жаңа материалды түсіндіру сабағында оны бекітуге арнайы уақыт бөлінбейді.

Кейбір жағдайларда, әсіресе, белгілі бір үлкен тақырыпты аяқтаған кездерде оқушылардың өтілген материалдардан алған білімі мен дағдысын есепке алу сабағы жүргізіледі. Бұл сабақтар, бір жағынан оқушылардың білімін тексеруді көздесе, екінші жағынан, өтілген материалды қайталау, қорытындылау мақсатында ұйымдастырылады. Мұнда оқушылардың алған білімі мен дағдысы және шеберлігі ауызша да, жазбаша да тексеріледі. Грамматиканы оқытуда жаттығу жұмысының мәні зор. Грамматикалық материалды оқулық пен бағдарламаға сай білгенмен, жаттығу жұмыстары жүргізілмесе, ол ұзаққа бармайды, ұмытылып қалады. Сондықтан да мұғалім саналы да терең, тұрақты да берік білім бергісі келсе, жаттығу, дағдыландыру жұмыстарын жүргізу арқылы олардың дағдыларын қалыптастыратын және қалыптасқан дағдыны тілдің басқа да ұқсас құбылыстарына тасымалдай алатын жаттығу әдістерін білуге тиіс Грамматикалық жаттығулар фонетикалық,

морфологиялық, синтаксистық және лексикалық болып бөлінеді.

Фонетикалық жаттығулардың міндеті – балалардың айтылған буындар мен дыбыстарды жақсы ажырата алуын және оларды балалар дұрыс, анық айтып берулерін қамтамасыз ету.

Морфологиялық жаттығулардың мақсаты – тілдің морфологиялық құрылысын оқушыларға саналы түрде меңгерту. Мазмұны жағынан морфологиялық жаттығулар екі түрлі болады: 1) сөз тұлғасын оқу барысындағы жаттығулар, 2) сөз таптарын оқу барысындағы жаттығулар.

Синтаксистік жаттығуларға әдетте пунктуациялық жаттығулар да жатады. Мәтіндегі қойылған тыныс белгілерді, өздері қарастырған сөйлемдер мен мәтіндегі қажетті тыныс белгілерін қойып, түсінеді.

Лексикалық жаттығулармен жұмыс жасаған кезде балалар әдетте сөздіктерді пайдаланады. Олар көптеген мәтіндерді аударады және де басқа да жаттығулар орындайды.

Грамматикалық дағдыны қалыптастыруда көрнекі құралдардың алатын орны зор. Мұғалімнің оқыту үдерісіндегі міндеті – балалардың анық естіп, қабылдау мен сөйлеу қабілетін дамыту. Көрнекі құралдарды пайдалану арқылы балалар өздері сөйлейді, басқа балалардың сөйлегенін естіп, қабылдайды.

Әдетте көрнекілік деп графикалық немесе көзге көрінетін құралдарды қолдануды айтады. Мұнда қажетті әріптер немесе сөздер, сөйлемдер

басқа түспен жазылады, асты сызылады. Кейде тақтаға, оқушылардың дәптерлеріне жазылғандар да бөліп көрсетіледі. Кейбір сөздердің айтылуы бірдей ал аудармасы және жазылуы әр түрлі болады. Оқушылар кестеге қарап, салыстырып, олардың айырмашылықтарын анықтай алатындай болуы тиіс, өздерінің бақылағандарынан қорытынды шығарып, белгілі бір ереже жөнінде ұғым алулары қажет. Көрнекі құрал ретінде қандай да болмасын грамматикалық және орфографиялық құбылыстарды көрсететін схемалар да қолданылады.

Мысалы:

Full

Useless

ed

Мұнда оқушылар жұрнақтардың: 1) алуан түрлі болатындығы; 2) түбірден кейін тұратындығы мен; 3) жаңа сөз жасайтын қасиетімен танысады. Мұғалімдер көрнекі құралдарды өздері жасағанда мынадай талаптарды ескеруге тиіс:

1) кестелерде грамматикалық материал шамадан тыс көп берілмеуі керек;

2) оқулықтарда бар ережелер мен анықтамаларды, сондай-ақ мәтіндерді кестеде берудің қажеті жоқ;

3) кестеде қажетті тұлғада берілген сөздерден басқа, іріктеп алынған мысалдар беруге болады;

4) кестенің көмегімен үйретілетін сөз, буын, әріп кестеде ажыратылып, ұқсастықтары немесе ерекшеліктері басқа бір элементпен салыстырыла, көрсетілуге тиіс;

5) оқылып отырған грамматикалық немесе орфографиялық құбылыс кесте мазмұнында тасада қалып қоймауы жағына мұқият назар аударған жөн;

6) әріптерді, буындарды, морфемалар мен сөздерді графикалық жағынан бөліп көрсетудің көптеген тәсілдерін қолдана беруге болады. Мысалы, сөз құрамын дефиспен бөлу, астын сызу, басқа түспен, басқа шрифтпен көрсету.

Сабақтың әр минутын үнемдеп пайдалану қажет. Ол үшін сабаққа алдын ала жүйелі жоспар құрылып, түрлі керекті жабдықтар алдын ала дайындалады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Ә. Хасенов «Тіл білім». – А. 1996;
2. Н.М. Құрманбаев «Методика обучения английскому языку в казахской аудитории». – А. 1988;
3. Г. В. Рогова “Methods of teaching English”. – М. 1983;
4. А.П. Старков «Обучение английскому языку в средней школе». – М. 1978;
5. «Қазақ тілі мен әдебиеті» (журнал). 2001;
6. «Шет тілі мектепте» (журнал). 2004.

Назерке Берікқызы
ДОСМАНТАЙ,

№136 Темірбек Жүргенов атындағы
мектеп-лицейінің ағылшын тілі пәні
мұғалімі.

Қызылорда қаласы.

THE ROLE OF AUTHENTIC PROBLEMS IN DEVELOPING STUDENTS' FUNCTIONAL MATHEMATICAL LITERACY

Annotation. This article addresses a central challenge in contemporary mathematics education: ensuring that students can apply mathematical knowledge meaningfully in real-life situations rather than simply reproducing classroom procedures. Although many learners demonstrate proficiency in routine tasks, they often experience significant difficulty when asked to interpret a real context, identify essential information, or understand how quantities relate to one another. These challenges indicate that procedural fluency alone is insufficient for the development of functional mathematical literacy, which requires the ability to make sense of quantitative situations. The article examines the potential of authentic problems tasks grounded in meaningful and realistic situations to enhance students' capacity to connect mathematical ideas real-world contexts. Such tasks require analysing the situation, choosing relevant mathematical relationships, and expressing these relationships through equations or inequalities. Authentic problems naturally activate modelling processes, promote flexible reasoning, and encourage students to interpret results within real-world constraints. The findings suggest that the use of authentic tasks helps students shift from mechanical computation to meaningful reasoning, strengthens their ability to recognise the practical value of mathematics, and supports the development of skills necessary for quantitative decision-making in everyday life. This approach contributes to deeper conceptual understanding and fosters the growth of functional mathematical literacy.

Keywords: authentic problems, mathematical modelling, functional mathematical literacy, real-world contexts.

Introduction. Across many educational systems today, there is growing recognition that students need to see mathematics as a practical tool rather than a collection of procedures learned in isolation. Yet, in real classrooms, it is common to observe a different picture: a student may be able to solve familiar exercises without any difficulty but feel completely lost when the problem is presented in the form of a real situation. In such moments, learners struggle to identify key information, understand which quantities matter, or translate the description into mathematical structure. One reason for this gap lies in the nature of traditional word problems. Although they appear to introduce “real-life” stories, their contexts often remain artificial: the numbers are chosen for convenience, the constraints are unrealistic, and the method of solution is usually obvious to anyone familiar with textbook patterns. Unsurprisingly, students respond by extracting numbers and applying memorised procedures rather than engaging with the context itself. Over time, this reinforces a mechanical approach to mathematics instead of developing the ability to reason about real situations.

The experience is quite different when students encounter authentic problems. These tasks do not offer a ready-made procedure. Instead, they require learners to examine the situation more carefully. What is important here? How are the quantities con-

nected? Which mathematical tools actually make sense? What does the result mean in this context? Such questions encourage a form of thinking that is closer to real-life reasoning and therefore much more aligned with the goals of functional mathematical literacy.

The purpose of this article is to examine how authentic problems can help students move from procedural manipulation toward meaningful mathematical thinking. By analysing theoretical perspectives and examples from recent research, the article explains why authenticity is essential for building functional mathematical literacy and how it can bridge the long-standing gap between school mathematics and real-world decision-making.

Functional Mathematical Literacy. Mathematical literacy is increasingly recognised as one of the key indicators of educational quality at the international level. [4] It is viewed as a foundational competency that enables individuals to respond to the demands of the twenty-first century such as thinking critically, analysing information, and making well-reasoned decisions.[13] For this reason, mathematical literacy has become a central focus of major international assessments, including the Programme for International Student Assessment (PISA) and the Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS). [16] According to the OECD (2023) [7], mathematical literacy is expressed through three interconnected processes: formulating identifying a real situation as a mathematical problem and representing it appropriately; employing using relevant concepts, facts, and procedures to work within that representation; and interpreting bringing the mathematical results back to the original context and evaluating their meaning and plausibility. Taken together, these components describe mathematical literacy as the ability to use mathematics not only accurately but also meaningfully, in ways that are appropriate and effective for real-world situations.

Functional mathematical literacy is generally understood as the ability to use mathematical ideas to make sense of real situations not just to perform operations on paper. Early work by Kirsch (1977) [5] made this point clear: he argued that literacy reveals itself only when a person needs to interpret information embedded in a meaningful context, choose appropriate operations, and reason through a practical situation. In other words, literacy shows itself not through school-type exercises, but through authentic tasks where understanding matters more than technique.

This broader view is reflected in the PISA Mathematics Framework (OECD, 2022) [9], which places mathematical literacy at the intersection of three intertwined processes: formulating, employing, and interpreting. Formulating asks students to read a real situation, identify what matters, make reasonable assumptions, and express the situation mathematically. Employing requires them to work within that representation whether by writing equations, manipulating inequalities, or analysing proportional relationships. Interpreting involves taking the mathematical result back to the real context and deciding whether it makes sense.

Research by Sakinah et al. (2025) [10] reinforces the idea that mathematical literacy is fundamentally about integrating context, reasoning, and conceptual understanding. Their findings show that students' literacy improves when they are exposed to tasks that reflect everyday decisions financial choices, measurement problems, or data interpretation and when these tasks require a thoughtful sequence: understanding the context, choosing relevant mathematical tools, and interpreting results meaningfully. Their framework also highlights the importance of adaptability the ability to apply mathematical thinking flexibly in unfamiliar situations. Taken together, these perspectives suggest that mathematical literacy is not a single skill but a multidimen-

sional competence. It requires the ability to shift back and forth between real situations and mathematical representations. This is why students cannot develop literacy through procedural exercises alone; they need tasks that invite them to formulate, reason, and interpret. Authentic problems, as later sections show, provide exactly this opportunity.

Authentic Problems in Mathematics Education. Authentic problems differ fundamentally from traditional textbook word problems. Whereas conventional tasks often embed predetermined numbers within artificial storylines, authentic problems emerge from real practices, real data, and real decision-making contexts. Their purpose is not to disguise a mathematical operation, but to reflect how mathematics is genuinely used beyond school settings. Schlüter and Besser (2024) argue that authenticity arises when a task preserves essential characteristics of a real phenomenon, including its purpose, constraints, types of data, and decision-making processes. Within their MAMTI framework, authenticity is viewed as multidimensional, encompassing both contextual realism and the meaningful use of mathematical tools. The more a task reflects the structure of real activity, the higher its level of authenticity.

In contrast, traditional word problems typically rely on invented numbers, unrealistic simplifications, and questions designed solely to practise specific procedures. As a result, students often learn to disregard the contextual information and focus exclusively on extracting numbers and applying familiar algorithms. Authentic tasks, by comparison, require students to engage with the situation itself, prompting questions about what is happening, why it matters, and which mathematical relationships are relevant. Empirical research supports the educational value of authentic tasks. Kohen (2025) provides examples from scientific and engineering contexts, such as gamma correction in image processing

and lidar-based sensing, where mathematics arises naturally from genuine technological problems. In these settings, students must interpret real constraints, analyse variable interactions, and make assumptions that resemble professional practice. Similarly, Hidayat et al. (2025) synthesise findings from multiple modelling studies and conclude that authenticity enhances student engagement and supports deeper reasoning. When students recognise that tasks reflect real phenomena, they demonstrate greater persistence, stronger modelling abilities, and a heightened need to justify assumptions and mathematical representations.

Mathematical Modelling as a Core Mechanism. Across the literature, mathematical modelling is consistently identified as the key mechanism connecting authentic contexts with meaningful mathematical learning. Modelling involves moving between the real world and the mathematical domain: understanding a situation, simplifying it, translating it into mathematical form, working within that representation, and interpreting the results back in context (Kohen, 2025). Well-designed modelling tasks support this cycle without stripping away the complexity of the original situation. Schlüter and Besser (2024) emphasise that authenticity and modelling are inseparable; tasks that do not require translation between reality and mathematics remain procedural exercises rather than genuine modelling activities. Research further indicates that modelling promotes conceptual understanding by encouraging students to justify assumptions, establish relationships between quantities, and evaluate the reasonableness of their results (Hidayat et al., 2025). Within this process, equations and inequalities serve as central modelling tools, enabling students to represent relationships and constraints across a range of scenarios. This is particularly relevant at the middle-school level, where learners transition from arithmetic procedures toward

relational reasoning. However, studies also reveal persistent modelling barriers. Blum and Leiss (2007) show that students often struggle not with performing calculations, but with structuring real-world situations mathematically and selecting appropriate representations.

Limitations of Traditional Word Problems.

Despite their prevalence, traditional word problems have been shown to inadequately support meaningful mathematical understanding. Although presented in narrative form, such tasks rarely reflect realistic situations. Their predetermined structure and artificial contexts encourage students to adopt mechanical strategies rather than engage in sense-making. Schlüter and Besser (2024) describe these problems as disguised exercises, a view supported by earlier work showing that unrealistic tasks promote the neglect of contextual reasoning (Verschaffel, Greer, & De Corte, 2000). This pattern, often referred to as the “suspension of sense-making,” reflects a learned response reinforced by instructional practices that reward procedural accuracy over interpretation. Hidayat et al. (2025) report that students frequently approach word problems as searches for operations rather than opportunities to reason about relationships. Comprehension difficulties further compound this issue: many students struggle to identify relevant quantities, interpret relationships, and translate textual descriptions into mathematical representations, particularly when contexts are unfamiliar or implausible (Sakinah et al., 2025). Kohen (2025) adds that by removing real constraints and complexities, traditional tasks limit opportunities for critical thinking and decision-making. Consequently, a persistent gap emerges between classroom mathematics and the forms of reasoning required in real-life situations. Authentic modelling tasks are therefore proposed as a response to this mismatch, as they reintroduce meaning, purpose, and genuine

interpretation into mathematical activity.

How Authentic Problems Build Functional Literacy. Authentic problems help build functional mathematical literacy because they force students to grapple with real information rather than polished textbook structures. Schlüter and Besser (2024) [12] show that authenticity encourages learners to read a situation closely, identify what matters, and determine how different pieces of information relate to one another. These steps echo the formulation phase of the PISA framework and move students toward deeper understanding. Kohen’s (2025) [6] examples from scientific-engineering contexts illustrate how authentic problems push students to construct their own mathematical models. When a learner must decide how to represent a system whether through equations, proportional relationships, or inequalities they begin to understand mathematics as a tool for reasoning, not just for calculation.

Recent evidence strengthens this view. Tasarib, Rosli, and Rambely (2025) [14] found that modelling activities grounded in authentic contexts significantly improve students’ ability to evaluate the reasonableness of results, refine assumptions, and connect outcomes back to the real situation skills directly tied to functional mathematical literacy. Their analysis shows that authenticity naturally activates higher-order reasoning and validation processes, making interpretation an unavoidable part of problem solving. The modelling process also makes interpretation unavoidable; once a result is obtained, students must decide whether it makes sense in the situation. Hidayat et al. (2025) [3] reinforce this point by showing that authentic tasks strengthen interpretive skills. When a problem mirrors a real situation, students naturally ask: Does this result seem reasonable? What does it tell me about the situation? These questions lie at the heart of functional mathematical literacy. Supporting this, Batyrbayeva, Assanova, and

Bauash (2024) [17] demonstrate that context-based tasks help students link mathematical structures with everyday reasoning and understand the practical implications of their calculations, further reinforcing the interpretive dimension of literacy. Authentic tasks also help students see mathematics as something useful. When learners recognise that their calculations relate to meaningful decisions whether comparing phone plans, evaluating energy use, or planning a route they engage more willingly and thoughtfully. In this sense, authenticity serves not just a cognitive function but also a motivational one.

Cognitive Advantages. Authentic problems offer several cognitive benefits that traditional problems simply do not provide. Kohen (2025) [6] shows that working with realistic constraints demands higher-order thinking: students must decide which variables are relevant, justify the assumptions they make, and sometimes revise their models when they realise something doesn't fit. These processes activate reasoning far beyond plugging numbers into a formula. Schlüter and Besser (2024) [12] note that authenticity interrupts students' reliance on superficial cues. When the context cannot be reduced to a simple keyword ("more," "less," "difference"), learners are pushed to analyse structure rather than surface features. This shift from looking for signals to seeking meaning - is critical for developing conceptual understanding. Hidayat et al. (2025) [3] also highlight the emotional and motivational benefits. Students often find authentic tasks more engaging because they resemble situations they can imagine encountering in their own lives. The realism of the context invites curiosity, and curiosity fuels persistence. When learners spend more time thinking about a problem, the depth of their reasoning naturally increases. In short, authentic problems promote a type of cognitive engagement that supports long-term understanding rather than short-term performance.

Examples of Authentic Problems. The PISA 2022 [7] Mathematics Framework provides clear examples of tasks that break away from textbook patterns. One familiar task involves comparing mobile phone plans. Students must identify fixed and variable costs, analyse different usage scenarios, and determine which plan makes sense depending on the situation. The mathematics is not difficult, but the reasoning is. Learners must build and compare linear models, and crucially interpret what the results mean. Another example concerns choosing between travel routes. Students receive a map, distances, possible travel times, and additional constraints such as traffic or deadlines. Instead of computing a single distance, they evaluate several factors at once. This reflects genuine decision-making and pushes students to consider relationships rather than isolated numbers. PISA tasks often incorporate real data as well. For example, students might interpret a graph of household water usage over time or analyse an electricity consumption pattern. Here, students must identify trends, make comparisons, and express the implications of those trends all essential components of functional literacy. What unites these tasks is not the complexity of the calculations but the meaningfulness of the reasoning required. Students see mathematics functioning as a tool for understanding the world, not as an isolated school subject.

Discussion. The findings from the reviewed studies point to an important conclusion: authentic problems and functional mathematical literacy are closely interconnected, particularly when students work with equations and proportional relationships. Middle-school learners often struggle with these concepts not because the procedures are inherently difficult, but because they have trouble seeing them as representations of real relationships. Scheibling-Sève et al. (2022) [11] show that many students rely on additive reasoning even in situations that clearly

require multiplicative thinking. Others assume all relationships are linear, even when the context or data contradict this assumption. These deep-seated misconceptions make it hard for learners to construct useful mathematical models. Authentic tasks provide a pathway out of these misconceptions because they require students to look at the relationship first and the calculation second. When an authentic situation forces learners to compare rates, interpret constraints, or consider the behaviour of quantities as conditions change, they naturally move toward relational thinking. In this way, authenticity reshapes how students categorise and interpret problems.

Fajri et al. (2025) [2] further demonstrate that modelling tasks grounded in real contexts prompt students to make sense of the situation before choosing a mathematical approach. Instead of jumping straight into an operation, students ask themselves what information is missing, which assumptions are reasonable, and how different variables interact. This process brings mathematics closer to real-life decision-making, reducing the conceptual distance that often exists between classroom mathematics and everyday reasoning. The PISA mathematical literacy framework offers a useful lens here. Authentic tasks inherently activate the three core processes formulating, employing, and interpreting. Students must read a situation, translate it into mathematics, work within the representation, and then interpret the meaning of the result. Traditional textbook tasks rarely offer this full cycle; most focus only on employing procedures. Another important insight, highlighted by Paredes et al. (2020) [8], is that authentic tasks encourage a shift from viewing mathematics as a set of numbers to manipulate toward a system of relationships that describe real situations. This shift requires students to justify their choices and evaluate the reasonableness of their models

activities that promote deeper conceptual understanding. Overall, the research suggests that authentic problems are not simply more engaging alternatives to textbook exercises. They fundamentally change how students reason. They help learners transition from surface-level procedures to structural, relational thinking, which lies at the heart of functional mathematical literacy.

Implications for teaching practice. Integrating authentic problems into mathematics instruction does not require a radical restructuring of the curriculum. Rather, it involves deliberate decisions in task selection, design, and classroom interaction. Research suggests several practical strategies that teachers can adopt to support students' engagement with authentic mathematical activity. One effective approach is the use of real data and contexts that are familiar to students, such as prices from local shops, measurements from the school environment, or situations drawn from everyday routines. Paredes et al. (2020) emphasise that authenticity is not solely a matter of realism, but of meaningfulness: when students recognise a task as relevant or useful, they are more likely to engage with it thoughtfully and persist in problem solving.

Another important strategy is shifting instructional focus away from identifying the "correct operation" toward understanding the underlying situation. Scheibling-Sève et al. (2022) demonstrate that students often categorise problems based on surface features rather than structural relationships. Teachers can counteract this tendency by reducing reliance on keywords, encouraging multiple solution strategies, and prompting students to justify why a particular representation or model is appropriate for a given context. Such practices help learners develop sensitivity to relationships rather than procedural patterns. Addressing persistent misconceptions is also critical. Many students continue to apply ad-

ditive reasoning in situations that require multiplicative or proportional thinking. Explicitly contrasting different types of relationships and discussing why certain approaches are inadequate can support conceptual change. Asking students to restate problems in their own words, construct diagrams, or visualise relationships further strengthens understanding and interpretation.

Evidence also suggests that modelling-based approaches are accessible even to younger learners when appropriately scaffolded. Fajri et al. (2025) show that students can engage productively in modelling when teachers provide structured opportunities to identify missing information, test assumptions, and revise representations. Through such experiences, students begin to view mathematics as a tool for interpreting and explaining real situations rather than as a sequence of prescribed steps. Finally, authentic problems can contribute to a more inclusive learning environment. Students who struggle with traditional exercises may find real-world contexts more approachable, which can enhance confidence and participation. When multiple strategies and representations are valued, learners come to understand mathematics as a flexible system of meaning-making rather than a collection of fixed procedures.

Conclusion. Authentic mathematical problems provide a powerful pathway for developing functional mathematical literacy in middle-school learners. Across the studies reviewed, authenticity consistently supports students in interpreting real contexts, identifying relationships between quantities, and constructing meaningful mathematical models. These processes align closely with the PISA framework, which emphasises the cyclical nature of formulating, applying, and interpreting mathematics in everyday situations. By moving away from artificial textbook scenarios, authentic tasks encourage learners to think conceptually rather than

mechanically. They prompt students to articulate assumptions, justify their reasoning, and evaluate whether their conclusions make sense within the context. As a result, authentic tasks help build not only procedural skills but also flexible, analytical reasoning. When students use equations and proportional relationships to model real situations, they begin to understand mathematics as a system for describing the world. This deepens their engagement, reduces anxiety around word problems, and prepares them for the kinds of quantitative decisions they will encounter beyond school. In this way, authentic problems do more than enrich classroom instruction they help transform students into thoughtful, competent mathematical thinkers who are able to apply their knowledge in meaningful ways.

References:

1. Blum, W., & Leiß, D. (2007). How do Students and Teachers Deal with Modelling Problems? In *Mathematical Modelling* (pp. 222-231). <https://doi.org/10.1533/9780857099419.5.221>
2. Fajri, H. M., Marini, A., & Suyono, S. (2025). Mathematical Modelling in Elementary Schools: Designing tasks on fractions and ratios. In *Advances in Social Science, Education and Humanities Research/Advances in social science, education and humanities research* (pp. 345-357). https://doi.org/10.2991/978-2-38476-390-0_29
3. Hidayat, R., Ayub, A. F.M., Setambah, M. a. B.B., & Mazlan, N.H. (2025). A systematic review of the best practices for teaching mathematical modelling in education context. *European Journal of Science and Mathematics Education*, 13(4), 255-272. <https://doi.org/10.30935/scimath/17155>
4. Holenstein, M., Bruckmaier, G., & Grob, A. (2020). Transfer effects of mathematical literacy: an integrative longitudinal study. *European Journal of Psychology*

of Education, 36(3), 799-825. <https://doi.org/10.1007/s10212-020-00491-4>

5. Kirsch, I., & Guthrie, J. T. (1977). The concept and measurement of functional literacy. *Reading Research Quarterly*, 13(4), 485. <https://doi.org/10.2307/747509>

6. Kohen, Z. (2025). Structured mathematical modelling in an authentic scientific-engineering context. *ZDM*, 57(2-3), 317-332. <https://doi.org/10.1007/s11858-025-01654-7>

7. Oecd. (2023). *PISA 2022 Assessment and Analytical Framework*. OECD Publishing.

8. Paredes, S., Cáceres, M. J., Diego-Mantecón, J., Blanco, T. F., & Chamoso, J. M. (2020). Creating Realistic Mathematics Tasks Involving Authenticity, Cognitive Domains, and Openness Characteristics: A Study with Pre-Service Teachers. *Sustainability*, 12(22), 9656. <https://doi.org/10.3390/su12229656>

9. PISA 2022: Mathematics Framework. (n.d.). <https://pisa2022-maths.oecd.org/>

10. Sakinah, S., Mubarik, M., Pathuddin, P., & Alfisyahra, A. (2025). Elementary School student's Mathematical Literacy Skills: My Trip Math Adventure Game Learning Media. *ETDC Indonesian Journal of Research and Educational Review*, 4(2), 311-320. <https://doi.org/10.51574/ijrer.v4i2.2867>

11. Scheibling-Sève, C., Gvozdic, K., Pasquinelli, E., & Sander, E. (2022). Enhancing cognitive flexibility through a training based on multiple categorization: Developing proportional reasoning in primary school. *Journal of Numerical Cognition*, 8(3), 443-472. <https://doi.org/10.5964/jnc.7661>

12. Schlüter, D., & Besser, M. (2024). Assessing authenticity in modelling test items: deriving a theoretical model. *Frontiers in Education*, 9. <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1343510>

13. Sumliyah, S., Junaedi, I., & Mulyono, M. (2025). Mathematical Literacy: A comparative analysis of school mathematics

curricula in Indonesia, Singapore, and China. *Jurnal Inovasi Matematika*, 7(1), 105-129. <https://doi.org/10.35438/inomatika.v7i1.488>

14. Tasarib, A., Rosli, R., & Rambely, A. S. (2025). Impacts and challenges of mathematical modelling activities on students' learning development: A systematic literature review. *Eurasia Journal of Mathematics Science and Technology Education*, 21(5), em2641. <https://doi.org/10.29333/ejmste/16398>

15. Verschaffel, L., & De Corte, E. (1997). Teaching Realistic mathematical modeling in the Elementary School: A teaching experiment with fifth graders. *Journal for Research in Mathematics Education*, 28(5), 577-601. <https://doi.org/10.5951/jresmetheduc.28.5.0577>

16. Wijaya, A., Van Den Heuvel-Panhuizen, M., Doorman, M., & Veldhuis, M. (2018). Opportunity-to-Learn to Solve Context-based Mathematics Tasks and Students' Performance in Solving these Tasks – Lessons from Indonesia. *Eurasia Journal of Mathematics Science and Technology Education*, 14(10). <https://doi.org/10.29333/ejmste/93420>

17. Batyrbayeva G., Assanova A., Bauash G. (2024). Word problems in mathematics as a tool for developing students' functional literacy. *Habarshy. Series of Physics and Mathematical Sciences*, 86(2). <https://doi.org/10.51889/2959-5894.2024.86.2.012>

A.B. MATAIBAYEVA,
second-year master's student in the
"Mathematics" educational program
241105019@sdu.edu.kz <https://orcid.org/0009-0008-3635-3103>

Zh.S. SERIKBAY,
second-year master's student in the
"Mathematics" educational program
241105008@sdu.edu.kz <https://orcid.org/0009-0001-5663-4745>
Suleyman Demirel University, Almaty.

История и развитие телеканала «31 канал»

12 апреля 1993 года телеканал «31 канал» впервые начал своё вещание. С этого момента он стал одним из заметных медиа-проектов страны. Со временем канал расширялся и укреплял свои позиции в медиaprостранстве Казахстана.

1 февраля 2001 года телерадиокомпания «31 канал» открыла общегосударственный филиал, который начал работать сразу в 14 городах Казахстана. Это позволило значительно увеличить аудиторию и сделать контент канала доступным для зрителей по всей стране.

С 1 марта 2008 года телеканал «31 канал» подписал новый договор-контракт с телерадиокомпанией «31 канал» и холдингом «СТС Медиа». В результате этого сотрудничества был создан новый медиахолдинг, объединивший компании «31 канал». С этого периода телеканал стал активно развивать собственные проекты, а также локальные и адаптированные программы. Значительную часть эфирного времени начали занимать оригинальные телевизионные продукты.

Основной аудиторией «31 канала» являются зрители в возрасте от 6 до 54 лет, то есть дети, молодёжь и взрослые. В эфире телеканала выходят новости на казахском и русском языках, художественные и тематические фильмы, сериалы, ток-шоу, детские передачи, а также культурно-исторические и развлекательные программы. Качественные телевизионные проекты по праву считаются одной из главных гордостей «31 канала».

Особое место в эфире занимают юмористические программы на казахском языке. Например, юмористические постановки студии «Юмористик студио» на протяжении трёх лет радовали зрителей и подчёркивали жизнерадостность и позитивный настрой. Во второй половине 2011 года был представлен юмористический проект «Вперёд, молодёжь». Также на канале выходили популярные казахские проекты, такие как «Благодарен», «Девушки-ай», «Талант-шоу», «Казахский концерт», «Ғалым-тор» и другие программы, которые были близки и понятны широкой аудитории.

Телеканал уделяет большое внимание качественному кинопоказу. С понедельника по пятницу в эфире транслируются фильмы известных режиссёров, картины – лауреаты престижных кинофестивалей, а также лучшие произведения мировой классики кинематографа. Зрителям предлагаются интересные и востребованные фильмы разных жанров.

В 2011 году «31 канал» начал сотрудничество с крупными американскими киностудиями Paramount Pictures и The Walt Disney Company. Это стало первым подобным контрактом между казахстанским телеканалом и крупными американскими кинокомпаниями. В рамках соглашения зрителям «31 канала» были представлены популярные фильмы и анимационные проекты мирового уровня.

20 марта 2023 года 20 процентов акций «31 канала», которыми ранее владел рос-

сийский холдинг «СТС», были выкуплены руководителем компании «Верный капитал» Марленом Мырзабековым.

25 сентября 2024 года телеканал «31 канал» был передан от Болата Утемуратова в общественный фонд «Әділдік және Өркендеу». Фонд был создан при участии ведущей телеканалов «31 канал», «Алматы» и «Казахстан» Нуржан Мухамеджановой, а также корреспондента агентства «Хабар» Гульжан Маркабаевой.

Радио и информационные проекты

5 октября 1994 года начала работу радиостанция «Радио 31». В 2005 году радиостанция вела вещание в разных регионах республики, включая Талдыкорган, Экибастуз и Караганду. В 2006 году радио начало вещание в городах Бишкек и Каракол. В 2010 году радиостанцию посетил Санжар Мустафин. В настоящее время радиостанция носит название «Love Radio Kazakhstan».

Со временем особое значение для телеканала приобрёл отдел новостей. Информационный отдел «Информбюро» стал настоящим сердцем «31 канала» и одним из самых сильных новостных ресурсов страны.

В 1996 году на «31 канале» начали выходить новостные выпуски, в том числе на местных языках. Позднее был создан мультимедийный информационно-аналитический портал Informburo.kz. 4 мая 2015 года портал был представлен в издании «Мегаполис». Проект реализуется ТОО «Инфополис» при поддержке общественного фонда «Әділдік және Өркендеу». Программа «Информбюро» стала партнёрским проектом «31 канала».

В 2018 году вышел последний номер газеты «Мегаполис», после чего редакция полностью сосредоточилась на

цифровых платформах. В 2023 году телевизионная и интернет-редакции «Информбюро» были объединены в единый 31 медиахолдинг.

«Информбюро» — это международная информационная программа, ставшая узнаваемым брендом и отражающая почти тридцатилетнюю историю телеканала. Проект известен принципиальной позицией и стремлением говорить правду: «Информбюро — не красим».

О роли журналистики

Журналистика играет важную роль в жизни общества. Журналист — это своеобразный барометр состояния общества, который отражает проблемы, настроения и ожидания людей. Его задача — служить обществу, контролировать процессы, задавать важные вопросы и доносить информацию до зрителей и читателей.

Ток-шоу на телевидении помогают расширять аудиторию и поднимать социально значимые темы. За кадром всегда стоит большая творческая команда, которая готовит программы к эфиру, продумывает содержание и подачу. Журналистика — это не просто профессия, а основа общественной жизни, требующая ответственности, честности и профессионализма.

О профессии журналиста, информации и роли медиа в современном обществе

Зрительное и информационное пространство сегодня можно сравнить с целой вселенной. В этой сфере идёт постоянная конкуренция, и выжить в ней можно только благодаря упорному труду, настойчивости и постоянному развитию. Для меня этот путь — не временное занятие, а дело всей жизни. Упорство, постоянное обучение и ежедневная, неутомимая работа — это и есть главный смысл

моей профессиональной деятельности.

Журналистика — это не просто работа, а образ жизни. Каждый день связан с прямыми эфирами, редакторской и режиссёрской подготовкой, ответственностью за каждое сказанное слово. Это профессия, в которой невозможно работать формально — здесь важно уметь находить себя, применять свои знания и опыт на практике.

Информация играет огромную роль в жизни общества и оказывает сильное влияние на мышление людей. Сегодня мы живём в эпоху цифровизации и глобализации, когда социальные сети, интернет-платформы и YouTube-каналы стали важнейшими источниками информации. Аудитория получает новости мгновенно, через удобные интерфейсы и цифровые каналы. Это и есть проявление глобальных информационных процессов.

Цифровое развитие влияет и на сферу образования. Интернет даёт свободный доступ к информации, позволяет анализировать данные, обрабатывать материалы и собирать знания из разных источников. Однако при всех преимуществах цифровой среды существуют и проблемы — переизбыток информации, недостаток достоверных источников и риск распространения непроверенных данных. Именно поэтому важно правильно и ответственно использовать информационные инструменты.

В современном обществе каждый человек может стать источником информации и её распространителем. Это одна из ключевых особенностей информационного пространства. В образовательном контексте цифровая информация становится важным ресурсом для мышления, анализа и интерпретации данных.

Социальные сети и традиционные средства массовой информации сегодня тесно взаимосвязаны. Они формируют повестку дня, влияют на общественное мнение и дополняют друг друга. При анализе отечественных СМИ и социальных сетей на казахском и русском языках важно учитывать, что это явление носит глобальный характер и требует научного подхода.

Существует множество исследований, посвящённых развитию медиа. Одни авторы изучают историю появления сайтов и цифровых платформ, другие — интернет-маркетинг и социальные коммуникации, третьи — взаимодействие СМИ и социальных сетей. Всё это подтверждает, что интернет-журналистика сегодня значительно расширилась.

Современное медиaprостранство — это блоги журналистов, страницы политиков, редакторов, продюсеров, сценаристов и общественных деятелей. Пользователь сегодня может быть одновременно автором, редактором, иллюстратором, фотографом и видеографом. Социальные сети стали инструментом прямой связи между властью и обществом. У министров, акимов и государственных деятелей есть личные страницы, через которые они общаются с населением. Особенно заметна роль социальных сетей, таких как X (бывший Twitter), где выстраивается двусторонняя, живая коммуникация.

Важно отметить, что через социальные сети люди могут открыто поднимать свои проблемы, отмечать конкретных должностных лиц и привлекать внимание к важным вопросам. Это усиливает роль гражданского общества и общественного контроля.

Телевидение по-прежнему играет значимую роль в развитии государства. Оно формирует духовные ценности, культуру, национальный патриотизм. Даже детские телеканалы, такие как «Балапан», вносят вклад в воспитание подрастающего поколения. Музыкальные и образовательные каналы также способствуют эстетическому и культурному развитию зрителей.

Телевидение формирует вкус, мышление и мировоззрение аудитории. Через новости, передачи и ток-шоу поднимаются социальные проблемы, обсуждаются пути их решения. Общественные телеканалы выполняют важную социальную функцию, представляя интересы разных групп населения.

Журналистика – это основа общественного развития. Через экран телевидения и другие медиа люди получают знания, осмысливают прошлое, развивают духовные ценности и участвуют в жизни страны. Даже небольшая информация, подобно капле воды, влияет на общее развитие общества.

Однако существует и проблема – вклад многих творческих работников телевидения, дизайнеров, режиссёров и журналистов со временем забывается, их имена остаются вне исследований и истории. Это требует нового взгляда на развитие теледизайна и медиасферы в целом, а также поддержки современных медиа-проектов.

Несмотря на развитие технологий, телевидение остаётся важным источником информации, воспитания и обучения. Новости – это сердце любого телеканала. Каждая деталь, каждый сюжет и каждая репортажная работа имеют значение. Информационные программы на про-

тяжении многих лет поднимают самые острые проблемы общества и регулярно доводят до населения важнейшие события страны.

Над каждым репортажем работает целая команда – журналист, оператор, монтажёр. Их совместная работа помогает донести до зрителя социальные, мировые и внутригосударственные новости. Журналист обязан смотреть на каждую тему всесторонне, соблюдать профессиональные и этические нормы.

Формат новостей постоянно меняется, но их главная задача остаётся неизменной – достоверно информировать общество. Новости выполняют функции не только передачи информации, но и общественного формирования, социального управления, культурного сохранения и коммуникации между людьми.

Цифровые технологии продолжают развивать журналистику, делая её более интерактивной и оперативной. Фактически, работа с аудиторией, мультимедийный контент – всё это стало частью современной профессии журналиста.

Главное в журналистике – служить народу. Честная, неприукрашенная информация позволяет обществу развиваться и принимать осознанные решения. Именно поэтому достоверная информация всегда будет востребована, а её ценность – неизменна.

Жулдыз ТЛЕУХАН,
магистрант 2 курса Астраханского
государственного университета
им. В.Н. Татищева.
г. Астрахань,
Астраханская область,
Российская Федерация.

Ақсерке террині күрделі гарнирмен

Салтанат Канатовна КАРСЫБЕКОВА,
Алматы облысының қызмет көрсету және тамақтандыру саласындағы инновациялық технологиялар колледжінің өндірістік оқыту шебері. Азық-түлік өнімдерінің технологиясы мамандығының техника және технологиялар магистрі.
Алматы қаласы.

Оқу жылы басталғалы колледжіміздің құзыреттілік орталығында еттен, құс етінен, балықтан, жұмыркеспе өнімдерінен тағамдар, десерттер тақырыбына шебер сыныптар өткізілді. Осындай шебер сыныптар мен ғылыми жұмыстармен айналысу шебердің өзінің ғана біліктілігін арттырып қана қоймай басқа да өндірістік оқыту шеберлерімен тәжірибе алмасып, білім алушылардың кәсіби құзыреттіліктерін арттыруға қосар үлесі зор деп білемін. Алдағы уақытта шет елдік білікті мамандардың шебер сыныптары мен курстарына қатысып алған білімімді студенттермен бөлісу жоспарда бар.

Шебер сынып – шебердің кәсіби деңгейін арттыру және озық тәжірибемен алмасу, ой-өрісін кеңейту және білімнің жаңа салаларына тарту мақсатында түрлі әдістемелер мен технологиялар бойынша тәжірибелік дағдыларды пысықтау үшін оқыту тренинг-семинарын өткізудің заманауи түрі.

Мақсаты: Техникалық және кәсіптік білім беру саласында біліктілікті арттыру үшін тәжірибені жетілдіру.

Міндеттері: Өндірістік оқыту шеберлер арасында тың идеялар мен тәжірибе алмасуында ықпал ету;

Worldskills стандартына сәйкес тәтті тағамдарды әзірлеу, безендіру және ұсыну.

Тағамның салмағы (өлшемі) берілген тапсырмаға сәйкес келуі;

Тапсырмада берілген өнімдердің барлығын қолдануы; Ұсыну тәртібінің дұрыс болуы (тапсырмаға сәйкес). Тарелке тазалығы (шашыраудың болмауы, саусақ іздері)

Күтілетін нәтиже: Мамандар шығармашылықтарындағы тың идеяларды ортаға салу арқылы тәжірибе алмасады.

Шебер сыныптың ерекшелігі:

- тәжірибемен алмасу және беру;
- іскерлікпен көзқарас;

- теория мен тәжірибеліктің терең үйлесімі;

- рефлексивтік қызмет.

Шебер сыныптың негізгі кезеңдері:

Педагогикалық мәселелердің қойылуы, педагогикалық тәсілдерді көрсету, әр қимылды әңгімелеу.

- қоқыс бақтардың дұрыс пайдалануы;

- мәзірде мәлімденген дайындау тәсілдерінің сәйкестігі;

- қалдықтарды бағалау;

- ысырапшылдыққа жол бермеу;

- қатысушының жұмысын сараптамалық бағалау;

- жеке гигиена;

- жұмыс орнының санитариялық таза-залығы;

- мәзірге сәйкес ингредиенттерді таңдау;

- тағамдардың ингредиенттерін анықтауға, оларды пайдалану дағдылары мен білімі;

- дайындау және жылумен өңдеу тәсілдерін білу және қолдану;

- тағамдарды күрделендіру кезінде құралдар мен жабдықтарды қолдану және пайдалану;

- жұмыс орында техника қауіпсіздігі;

- қатысушының жұмыс нәтижесі.

Қатысушының жұмысын сараптамалық бағалау:

Өзекті гастрономиялық үрдістерге сәйкес жұмыс процесін жоспарлау және жүргізу, аса маңызды міндеттерді көрсете отырып басымдықтарды орналастыру.

- жеке гигиена;

- жұмыс орны;

- мәзірге сәйкес ингредиенттерді таңдау;

- тағам ингредиенттерін анықтауға, оларды пайдалануға және аспаздық өңдеуге қатысты дағдылар мен білімі;

- дайындау және жылумен өңдеу тәсілдерін білу және қолдану;

- тағамдарды күрделендіру кезінде асханалық құралдар мен жабдықтарды қолдану және пайдалану;

- жұмыс орнында техника қауіпсіздігі.

Қатысушының жұмыс нәтижесін бағалауда өлшенетін аспектілері:

- ұсыну уақыты;

- нақты беру уақыты;

- тағамды нақты беру уақытынан кешіктірілген кезде ұсынылмаған болып есептеледі және бағаланбайды;

- Тағамның құрамындағы компоненттері мәзірде көрсетілген.

Технологиялық карта

«Күрделі гарнирмен ақсеркеден (семгадан) террин» тағамы

№	Шикізат атауы	I үлеске, гр		II үлеске, гр.	
		Брутто	Нетто	Брутто	Нетто
1	Семга	200	150	400	300
2	Тұз	5	5	10	10
3	Қара бұрыш	5	5	10	10
4	Жұмыртқаның ақуызы	30	30	60	60
5	Болгар бұрышы	100	70	200	140
	Шала фабрикат массасы:	-	260	-	520
	Дайын өнім массасы:	-	180	-	360
	Гарнир:				
6	Картоп	80	60	160	120
7	Шпинат	50	40	100	80
8	Басты пияз	20	15	40	30
9	Алмұрт	20	15	40	30
10	Қызанақ черри	15	10	30	20
11	Қоюланған кілегей	20	20	40	40
	Дайын гарнир массасы:	-	160	-	320
	Тұздық				
12	Табиғи йогурт	15	15	30	30
13	Сарымсақ	20	10	40	20
14	Куркума	5	5	10	10
	Дайын тұздық массасы	-	30	-	60
	ШЫҒЫМЫ:	-	370	-	740

Дайындалу технологиясы: Ақсеркені (семганы) тазалап, еттартқыштан өткіземіз. Жұмыртқаның ағын бөліп алып, ұрғылаймыз да еттартқыштан өткен семгаға қосамыз. Болгар бұрышын ұсақтап турап дәмдеуіштер қосып араластырамыз. Формаға келтіріп буда пісіреміз. Гарнир дайындау үшін картопты пісіріп, шпинат, пияз, алмұртты ұсақ текшелеп турап, қуырып үстіне қоюланған кілегей қосып бұқтырып,

блендерден өткіземіз. Картопты езіп, үстіне езілген массаны қосып араластырамыз. Тұздыққа сотейникке табиғи йогуртты салып, үстіне үккіштен өткізілген сарымсақты салып, куркума дәмдеуішін салып қыздырып аламыз.

Сапасына қойылатын талаптар: дәміне келген, тұзы жеткілікті болу керек. Температурасы, шығымы сақталуы керек.

Ұсынуы: тұздықпен және әрленген чипсымен.

Reading in all weather

Learning objectives	5. 2. 8. 1 supported understanding of general and academic topics in a range of longer conversations, including stories; 5. 4. 2. 1 understand specific information in simple, short texts on a number of general and educational topics with little help from the teacher.
Lesson objectives (assessment criteria)	Learners will be able to: - introduce the topic and predict the content of the text; - read for specific information; - understand and describe weather in different countries and seasons the importance of respecting others' opinions and emotions during collaborative activities and interactions.
Value	

Stages/ Time	Teachers actions	Students actions	Assessment	Resources
Beginning 10 min	Greeting. (Whole class, Individually) Greeting. Asking about the weather Warming up. Revision of the previous lesson. T shows the video about in all weather and introduces the vocabulary The teacher divided the class into three groups	Students respond to the greeting, answer the question. S elicit topic of the lesson. S watch the video, learn the vocabulary	Teacher controls the process, gives feedback The teacher to assess learners for their ability. “Good job! Well done!”	Excel 5 grade students book
Middle 30 min 7-min	Task. I Ask the students to read the texts by groups. First group reads about postcard from Australia, the second group is from Shymbulak and the third group about postcard from Thailand. Each group reads individually and then ask them to discuss tall about their postcard.	Students look at the texts. Read the text and answer teacher's questions They need to tell about the postcard, where was it it written from and other information.	<u>Descriptor:</u> - read the text - understand the context - answer the questions and discuss the text <u>2 points</u>	Assessment sheet Kazakh map
Pair work 5min	Task. II Pair work (Task for understanding) <u>Ex: 3 P110</u> Teacher allows Ss some time to read the texts and answer the questions from ex 3. Ask the	Students read the texts again and answer the questions in pairs Answers: 1. Lena is in Australia;	<u>Descriptor:</u> A Learner - read the texts; - answer the questions.	

	<p>learners to work in pairs and answer the questions</p> <p>Direct Ss to the Word List to look up the meanings of the words in the Check these words box.</p> <p>Check Ss' answers.</p> <p>Ask the learners to look at the answers on the screen and check with their answers.</p>	<p>2. Meruert is wind-surfing;</p> <p>3. Lena is sunbathing;</p> <p>4. Berik is in Shymbulak;</p> <p>5. It's freezing cold, but the sky is blue and the sun is shining;</p> <p>6. It's strange; sometimes it's warm and sunny, but it's often cloudy and rainy.</p> <p>7. Assel and Sanzhar are skiing.</p> <p>8. Yes, he is.</p>	Points – 3.	
10 min	<p>Invite the learners to the board one by one and ask to choose true or false sentences. They need to choose the correct answer and be able to understand sentences generally</p>	<p>Students come to the board and choose the correct true/false answer</p>	<p>- understand the sentences;</p> <p>- choose the correct answer;</p> <p>- work individually.</p> <p>3 points</p>	
Teamwork 10 min	<p>Groupwork.</p> <p>Ask the students to create their own postcards from different counties and describe the weather. Students may also provide additional information</p>	<p>Students use their ideas and create own postcards.</p>	<p><u>Descriptor:</u></p> <p>A learner</p> <p>- works in group to create own costcards</p> <p>- talk about their postcard</p> <p>- speak with confidence</p> <p>Points – 2.</p>	<p>Postcards, pictures, papers etc.</p>
End 3 min	<p>Learners provide feedback on what they have learned at the lesson and draw it on the face of student's prototype.</p> <p>Ex: Home task:</p>	<p>Ss evaluate each other and encourage classmate with phrases like:</p> <p>Well done! Brilliant!</p> <p>Good job! I like it!</p>	<p>The teacher to assess learners for their ability.</p> <p>“Good job! Well done!”</p> <p>Formative Assessment</p> <p>Good job!</p>	<p>Poster</p>

Аида ЖҰМАБАЙ,
№296 орта мектептің ағылшын тілі пәні мұғалімі.
Қызылорда қаласы.

A wonderful story

Learning objectives	4.1.5.1. use contextual clues to predict content in short, supported talk on an increasing range of familiar topics; 4.2.3.3 take turns when speaking with others in a limited range of basic exchanges; 4.5.1.10 use common simple present forms, including short answer forms contractions a growing range of familiar topics.
Lesson objectives (assessment criteria)	Learners will be able to: ➤ use contextual clues to predict content in short, supported talk on an increasing range of familiar topics; ➤ make sentences with the previous words; use common simple present forms, including short answer forms contractions a growing range of familiar topics.
Instilling values of the program “Birtutas tarbiye”	<i>Independence and Patriotism</i> Respect, cooperation, helping family members

Plan

Stages/ Time	Teachers actions	Students actions	Assessment	Resources
Beginning of the lesson 5 min	Greeting Good afternoon, good afternoon, good afternoon to you, Good afternoon, good afternoon, We are glad to see you! Warming up. «Warm heart» By offering well-wishes, teachers enhance students' enthusiasm and ignite their motivation for the lesson.	Greeting		Canva app Power point
Middle of the lesson 5 min	<i>Homework</i> https://learningapps.org/watch?v=p2y1c2hbk25 Vocabulary <i>Do the dishes, feed the fish, make the beds, tidy the room, walk the dog, take out the rubbish, water the plants, do the shopping.</i> New lesson title "Children, let's all pay attention to the board. What do we see? Do you remember these characters?"	Listen to the words and match them with the pictures.		Learning app
Presentation and Practice 32 min	"Children, let's all pay attention to the board. What do we see? Do you remember these characters?" To present the A Wonderful Family! story. What date is it today? What day of the week is it? Open your copybooks. Write today's date and the lesson title.	The children answer the questions.	 The teacher assesses learners for their ability. "Good job! Well done 	Canva app

	Teacher: (pointing to Grandma and Elsa in picture	“The students watch		
	<p>2) Who are they? Class: Elsa and Grandma. Teacher: What are they doing? Class: They’re making breakfast. etc.</p> <p>The teacher plays the story video or an audio recording for students to listen to, thereby developing their listening skills. After the story is finished, the teacher asks questions to check the students’ level of understanding.</p> <p>Children, what is the text about? Let’s try to translate it. Children, now let’s read this text by assigning roles.</p> <p>Ex. 2, p. 23.</p> <p>Listen to the questions in the video, answer them, and write their answers down in notebooks.</p> <p>In the Wonders family, who makes breakfast?</p> <p>In the Wonders family, who does the dishes?</p> <p>In the Wonders family, who takes out the rubbish?</p> <p>In the Wonders family, who takes Elsa and Cody to school?</p> <p>Warm-up time.</p> <p>Dance with Kazakh boy.</p>	<p>and listen to the video opened via QR.”</p> <p>Children translate the text</p> <p>The children read by role.</p> <p>The students listen carefully to the questions in the video, answer them, and write their answers down in their notebooks.</p> <p>Children will dance</p>	 <p>Good job!</p>	<p>Render forest app</p>
	<p>Children, do you like kurds? Then let’s play a game and get a kurd!</p> <p>Children, let’s try to turn the singular nouns into plurals.</p> <p>Words: fish, beds, boxes, dishes, wolves, cities, children.</p>	The children find the correct answer.		
	<p><i>Children do you like to play?</i></p> <p>Let’s play tug-of-war. You need to translate the sentences from Kazakh to English.”</p> <p>Мен итпен күнде серуендеймін – I walk the dog every day.</p> <p>Менің анам өсімдіктерді суарады – My mom waters the plants.</p> <p>Мен бөлмемді күнде жинаймын – I tidy my room every day.</p> <p>Асқар теледидарды сағат 7 де көреді – Askar watches TV at 7 o’clock.</p>	Children translate sentences		Көрнекілік арқан тартыс

	<p>Мен таңғы асты таңертең жасаймын – I make breakfast in the morning. Мен күнде ыдыс жуамын – I wash the dishes every day. Алия балықтарды жұма күні тамақтандырады – Aliya feeds the fish on Friday. Мен төсегімді таңертең</p>			
	<p>Алия балықтарды жұма күні тамақтандырады – Aliya feeds the fish on Friday. Мен төсегімді таңертең жинаймын – I make the beds in the morning. Work in the notebook In this task, we need to fill in the missing words in the sentences and write down them into our notebook Rolo is a robot. Grandma makes breakfast every day. Mum takes the kids to school They are a wonderful family Dad takes out the rubbish . Game «Who is fast?» Vocabulary game: Students come up in pairs, listen to a word from the teacher, find its English translation, and quickly tap or hit the correct word Pair work One student plays the role of a journalist, and the other takes on the role of a family member The journalist conducts an interview and asks questions (for example: “<i>What do you do in your free time?</i>”, “<i>What activities do you do together with your child?</i>”).Then, they switch roles.</p>	<p>Children find the word and write down the sentences</p>	 	<p>Learning app</p> <p>Pictures of bees</p>
<p>End of the lesson 3 min</p>	<p>Consolidate the language of the lesson. Homework Ex. 3, p. 23 make a dialogue</p>	<p>The students can tell whether the lesson was understood or not by looking at the Kazakh child’s emotions.</p>	<p>Powerpoint+ AI</p>	

Аида СЫРЛЫБАЕВА,
Т. Есетов атындағы №264 мектеп-лицейінің
ағылшын пәні мұғалімі.
Қызылорда қаласы.

Стратегическая роль пресс-службы промышленного предприятия в системе корпоративных медиакоммуникаций

(на примере Атырауского нефтеперерабатывающего завода)

Аннотация. В статье исследуется деятельность пресс-службы промышленного предприятия в контексте трансформации корпоративных медиакоммуникаций и цифровизации информационной среды. На примере Атырауского нефтеперерабатывающего завода анализируются изменения коммуникационной политики, обусловленные трансформацией медиапотребления, сокращением роли традиционных печатных СМИ и усилением значимости цифровых и социальных платформ. Отдельное внимание уделяется внедрению технологий искусственного интеллекта в медиапроизводственные процессы, а также подготовке кадров в сфере цифровых медиакомпетенций. Методологическую основу исследования составляют контент-анализ, системный и сравнительный подходы. Полученные результаты подтверждают, что использование цифровых медиатехнологий и ИИ способствует оптимизации деятельности пресс-службы, повышению качества медиапродукции и укреплению публичного имиджа промышленного предприятия.

Ключевые слова: пресс-служба, корпоративные коммуникации, медиапланирование, промышленная журналистика, медиатехнологии, имидж предприятия.

Введение

Современное общество характеризуется высокой степенью информационной насыщенности, в условиях которой коммуникационная активность крупных промышленных предприятий приобретает стратегическое значение. Пресс-служба в данном контексте перестает быть исключительно вспомогательным подразделением и трансформируется в самостоятельный центр формирования публичной повестки, репутационного капитала и социального доверия. Для предприятий нефтеперерабатывающей отрасли вопросы информационной открытости, социальной ответственности и экологической

безопасности имеют особое значение. Любые информационные искажения, дефицит официальных комментариев или недостаток системной коммуникации могут приводить к росту социальной напряженности и снижению доверия со стороны общества.

Атырауский нефтеперерабатывающий завод (АНПЗ) относится к числу системообразующих промышленных предприятий Республики Казахстан. В 2025 году завод отмечает 80-летие со дня основания, что актуализировало необходимость пересмотра медиастратегии и активизации работы пресс-службы.

Цель исследования – комплексный анализ деятельности пресс-службы АНПЗ как элемента системы корпоративных медиакоммуникаций.

Для достижения цели были поставлены следующие задачи:

- определить теоретические основы деятельности пресс-службы промышленного предприятия;
- проанализировать организационную модель и функции пресс-службы АНПЗ;
- исследовать медиапродукцию и форматы контента;
- выявить особенности медиапланирования в юбилейный период;
- обозначить проблемные аспекты и перспективы развития.

1. Теоретические основы корпоративных медиакоммуникаций

В научной литературе пресс-служба рассматривается как институциональный субъект публичной коммуникации, обеспечивающий взаимодействие организации с внешней и внутренней аудиторией. По мнению Д.П. Гавры, корпоративные коммуникации формируют «устойчивый канал социального диалога между организацией и обществом». Современная пресс-служба выполняет следующие ключевые функции:

- информационную (распространение официальной информации);
- репутационную (формирование имиджа);
- аналитическую (мониторинг медиаполя);
- культурно-историческую (сохранение корпоративной памяти).

В условиях цифровизации данные функции дополняются медиапродюсер-

ской деятельностью, созданием мультимедийного контента и управлением цифровыми платформами.

2. Организационная модель пресс-службы АНПЗ

Пресс-служба Атырауского нефтеперерабатывающего завода функционирует как специализированное подразделение, в состав которого входят штатные специалисты и представители подрядных организаций. Данная модель позволяет сочетать институциональную устойчивость и проектную гибкость.

Основные направления деятельности пресс-службы включают:

- подготовку пресс-релизов и информационных сообщений;
- взаимодействие с региональными и республиканскими СМИ;
- производство видеоконтента;
- сопровождение корпоративных проектов и общественно значимых инициатив;
- развитие внутренних корпоративных медиа.

Такой подход соответствует современным требованиям к коммуникационным подразделениям крупных промышленных компаний.

3. Анализ медиапродукции и контент-стратегии

Одним из ключевых показателей эффективности работы пресс-службы является объем и структура медиапродукции. Контент-анализ материалов за 2025 год показывает высокую интенсивность информационной деятельности и разнообразие форматов.

Таблица 1 – Показатели медиадетельности пресс-службы АНПЗ за 2025 год

Показатель	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв. (октябрь-24.12.2025)
Пресс-релизы и инфосообщения	18	25	20	14
Видеоматериалы	22	22	30	30
Публикации в СМИ	177	151	60	35
Телевизионные сюжеты	7	4	11	2

Полученные данные свидетельствуют о постепенном переходе от количественной модели присутствия в СМИ к качественной, ориентированной на визуальные и аналитические форматы.

Снижение количества публикаций в местных и республиканских печатных средствах массовой информации в III-IV кварталах 2025 года не свидетельствует о снижении коммуникационной активности пресс-службы. Данная динамика обусловлена осознанным стратегическим решением отказаться от системного взаимодействия с локальными печатными изданиями, не оказывающими существенного влияния на формирование внешнего имиджа предприятия. Анализ эффективности показал, что традиционные печатные СМИ в ограниченной степени способствуют формированию репутационного капитала и не обеспечивают достаточного охвата целевых аудиторий. В связи с этим коммуникационные приоритеты были переориентированы на цифровые платформы и социальные сети, обладающие более высоким уровнем вовлеченности и возможностями оперативного взаимодействия с общественностью. Таким образом, снижение количественных показателей в отдельных категориях компенсируется ростом качественных параметров медиаприсутствия, что соответствует современным тенденциям раз-

вития корпоративных коммуникаций.

4. Корпоративные медиа и внутренняя коммуникация

Важным элементом коммуникационной системы АНПЗ является корпоративная газета АМОЗ АЛЕМИ, выходящая на регулярной основе. Корпоративные медиа выполняют функцию интеграции коллектива, укрепляют корпоративную культуру и способствуют формированию профессиональной идентичности работников. Особое внимание уделяется темам преемственности поколений, истории предприятия и популяризации рабочих профессий. В условиях «Года рабочих профессий» данные направления приобрели дополнительную актуальность.

5. Медиапланирование в условиях юбилейного года

Юбилей предприятия стал системообразующим фактором медиапланирования. Обновленный медиаплан АНПЗ был ориентирован на формирование целостного историко-производственного нарратива.

Ключевые стратегические направления медиаплана включают:

1. Архивно-историческую коммуникацию;
2. Визуализацию производственного наследия;
3. Продвижение образа человека труда;

4. Освещение производственного и экологического развития;

5. Экспертный и межпоколенческий диалог.

Использование данных направлений позволило усилить символический капитал предприятия и расширить тематическое поле корпоративных коммуникаций.

6. Искусственный интеллект как инструмент оптимизации деятельности пресс-службы

Важным направлением развития пресс-службы Атырауского нефтеперерабатывающего завода является внедрение технологий искусственного интеллекта (ИИ) в медиапроизводственные процессы. В настоящее время ведется системная работа по повышению цифровых компетенций сотрудников пресс-службы: специалисты проходят специализированные обучающие курсы, направленные на освоение инструментов ИИ в сфере журналистики и медиакоммуникаций.

Использование искусственного интеллекта рассматривается как ответ на будущие запросы медиарынка и способ повышения эффективности работы пресс-службы. ИИ-технологии позволяют оптимизировать процессы подготовки контента, анализа информационного поля, видеомонтажа и визуального сторителлинга.

Практическим подтверждением эффективности данного подхода стало создание документального фильма, приуроченного к 80-летию предприятия, с активным применением инструментов искусственного интеллекта. Использование ИИ позволило существенно сократить временные затраты на производство медиапродукта, повысить качество визуального ряда и обеспечить более глубокую работу с архивными материалами.

Внедрение ИИ в деятельность пресс-службы способствует формированию гибкой, технологически ориентированной

модели корпоративных коммуникаций, отвечающей требованиям цифровой эпохи.

Заключение

Деятельность пресс-службы Атырауского нефтеперерабатывающего завода демонстрирует современные тенденции развития корпоративных коммуникаций в промышленной сфере. Системное медиапланирование, использование медиатехнологий и ориентация на человеческий капитал способствуют формированию устойчивого общественного имиджа предприятия. Полученные результаты подтверждают, что пресс-служба является важным стратегическим ресурсом промышленной организации в условиях информационного общества.

Список литературы

1. Гавра Д.П. Публичные коммуникации и PR. – СПб.: Питер, 2021.
2. Корконосенко С.Г. Журналистика в системе социальных коммуникаций. – М.: Аспект Пресс, 2019.
3. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. – М.: Центр, 2020.
4. Материалы пресс-службы Атырауского нефтеперерабатывающего завода, 2025.

**Жандос Нурболатулы
ТЕМИРГАЛИЕВ,**
магистрант 2-курса направления
«Журналистика» образовательной
программы «Медиатехнологии в
креативных индустриях» факультета
филологии и журналистики
Астраханского государственного
университета им. В.Н. Татищева.
г. Астрахань,
Астраханская область,
Российская Федерация.